

NAVF'S

UTREDNING SINSTITUTT

NORGES
ALMENVITENSKAPELIGE
FORSKNINGSRÅD

1974:7

Utredninger om forskning
og høyere utdanning

Arbeidsmuligheter for kandidater med juridisk og samfunnsviten- skapelig utdanning

Del III

ROLF EDVARSEN
ANNE MARIE IVAS

**Behovet for sosiologer, statsvitere og
fagpedagoger i tidsrommet fram til 1985.**

The Demand for Graduates in Sociology,
Political Science and Pedagogy
in Norway in the Period up to 1985.

INSTITUTE FOR STUDIES IN RESEARCH
AND HIGHER EDUCATION

The Norwegian Research Council
for Science and the Humanities.

1974:7

Utredninger om forskning
og høyere utdanning

**Arbeidsmuligheter for kandidater
med juridisk og samfunnsviten-
skapelig utdanning**

Del III

ROLF EDVARDBSEN
ANNE MARIE IVAS

**Behovet for sosiologer, statsvitere og
fagpedagoger i tidsrommet fram til 1985.**

The Demand for Graduates in Sociology,
Political Science and Pedagogy
in Norway in the Period up to 1985.

F O R O R D

Denne meldingen presenterer en analyse av behovet for sosiologer, statsvitere og fagpedagoger i tidsrommet fram til 1985.

Meldingen er den siste i en serie på tre som omhandler arbeidsmulighetene for kandidater med juridisk og samfunnsvitenskapelig utdanning. Del I behandler behovet for psykologer, mens del II omhandler jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer.

Arbeidet med denne meldingen er utført av konsulentene Rolf Edvardsen og Anne Marie Ivås, med assistanse av stud.sociol.Kari Melby.

Oslo, desember 1974

Sigmund Vangsnes

I N N H O L D

	Side
SAMMENDRAG	4
SOSIOLOGER OG STATSIVITERE	
Innledning	8
Undervisning	13
Forskningsinstitutter	28
Offentlig forvaltning	29
Massemedia	30
Andre næringssektorer	31
Oppsummering av behovet i de forskjellige sektorene	31
Behov fram til 1985 i relasjon til tilgangen på nye kandidater	33
FAGPEDAGOGER	
Innledning	39
Undervisning	42
Den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjeneste	51
Forskningsinstitutter	53
Offentlig forvaltning	53
Andre sektorer	54
Konklusjon	54
SUMMARY IN ENGLISH	57

SAMMENDRAG

I denne meldingen presenteres en analyse av behov/arbeidsmuligheter for sosiologer, statsvitere og fagpedagoger i perioden fram til 1985.

I analysen har vi blant annet bygget på en yrkesundersøkelse NAVF's utredningsinstitutt foretok i 1970. Ved hjelp av spørreskjema har en kartlagt hvordan kandidater fra ulike utdanningskategorier fordelte seg på næringssektorer og yrker, samt arbeidsfunksjoner i ulike sektorer i 1965 og 1970.

Utredningsinstituttet har også siden 1972 foretatt undersøkelser av arbeidsmarkedet for nye akademikere. I tillegg har en benyttet opplysninger fra statsbudsjettens stillingsrammetall, offentlig statistikk, offentlige utredninger, etc.

For fagpedagogene har en tatt utgangspunkt i potensielle arbeidsoppgaver og lagt visse standarder til grunn for å anslå behovet, f.eks. hvor mange elever det bør være pr. fagpedagog. I denne forbindelse har en i størst mulig utstrekning forsøkt å bruke opplysninger fra de ulike skoleslags fagplaner og fra offentlige utredninger og meldinger.

Tilsvarende er gjort for sosiologer og statsvitere på undervisningssektoren. I tillegg har en for disse utarbeidet fire regneeksempler for sysselsettingens fordeling på ulike sektorer for å få en ramme for behovsanslagene fram til 1985.

Anslag over framtidige arbeidsmuligheter for ulike akademiker-kategorier vil i alle tilfelle være svært usikre. Spesielt sosiologer, men også statsvitere, er fremdeles i en introduksjonsfase på arbeidsmarkedet, og dette forhold øker usikkerheten ytterligere. Dette illustreres av store forskjeller i arbeidsområder for de kandidater som var med i yrkesundersøkelsen i 1970 og arbeidsområder for de kandidater som ble uteksaminert i årene 1972-73. Som eksempel kan nevnes at i 1970 arbeidet 93 prosent av sosiologene ved Universitet og høyskoler eller i forskningsinstitutter. Det tilsvarende tall for sosiologer fra 1972-73 var 51 prosent.

Sosiologer

Det var i 1970 mellom 40 og 50 personer med norsk eksamen i sosiologi. Våre beregninger leder fram til behovsanslag for 1985 som varierer mellom 300 og 450.

Behovsanslaget for sosiologer i 1985 vil være 7 ganger større enn det faktiske tallet i 1970 etter det laveste alternativet og 10 ganger større etter det høyeste alternativet.

Det er særlig sektorene offentlig forvaltning og skoleverket som kan vise seg å absorbere mange sosiologer. Hvis det i framtiden blir satset mye på forskning utenfor Universitet og høyskoler, vil også det kunne bety mange arbeidsplasser for sosiologer.

Fordi sosiologene er så unge, har vi sett bort fra erstatningsbehovet. For å dekke de nye stillingene som det er regnet med i vår analyse, må det utdannes 20-25 årlig.

På bakgrunn av antall studenter som har avlagt eksamen i sosiologi mellom-fag og som har sosiologi hovedfag eller magistergrad som studiemål, anslår vi at det vil bli uteksaminert gjennomsnittlig ca. 60 sosiologer pr. år i perioden 1971-80. I årene 1971-1973 ble det uteksaminert omkring 25 kandidater gjennomsnittlig pr. år.

Dette indikerer at selv om vårt høyeste behovsanslag slår til, vil sosiologene kunne få vanskeligheter på arbeidsmarkedet. Dette gjelder selv om bare de studentene som nå er inne i systemet blir uteksaminert. Sosiologene er imidlertid inne i en introduksjonsfase og det gjenstår å se om de kan innarbeide seg på nye markeder i høyere grad enn vi har funnet å kunne forutsette i denne analysen. Med den oversikten en har i dag, ser det imidlertid ut til at mange sosiologer vil måtte ta stillinger hvor sosiologstudiet ikke er den mest hensiktsmessige utdanning.

Statsvitere

Det var ca. 125 yrkesaktive statsvitere i Norge i 1970. Våre beregninger gir behovsanslag som varierer mellom ca. 450 og ca. 600 i 1985. Behovsanslaget for statsvitere i 1985 vil altså være 3-4 ganger større enn det faktiske antallet i 1970 etter det laveste alternativ og 5 ganger større etter det høyeste. Som for sosiologene regner vi med at de beste arbeidsmuligheter finnes i sektorene offentlig forvaltning, skoleverket og forskning. Også for statsviterne vil erstatningsbehovet bli så lite at vi velger å se bort fra det. For å dekke de nye stillingene vi har regnet med i vår analyse, må det uteksamineres mellom 20 og 30 statsvitere årlig i perioden 1971-1985.

På grunnlag av statistikk over studenter som har tatt mellomfag i statsvitenskap og har hovedfag eller magistergrad i statsvitenskap som studiemål, har vi anslått at det gjennomsnittlig vil uteksamineres ca. 40 statsvitere pr. år i perioden 1971-1980.

Etter disse beregningene later det altså til at det i årene som kommer vil bli uteksaminert et antall statsvitere som ligger noe i overkant av det det kan regnes med rimelige arbeidsmuligheter for. Selv om den relative forskjell på våre tilgangstall og behovsanslag er nokså store, er likevel de absolutte tall så vidt små at endringer i de forutsetninger vi har lagt til grunn lett vil kunne endre bildet. Arbeidsmulighetene vil sannsynligvis bli adskillig bedre for statsviterne enn for sosiologene. Det er imidlertid vanskelig å ha noe mening om hvilken virkning substitusjonseffekten vil få. Statsviterne konkurrerer særlig med sosiologene og filologene på undervisningssektoren og med juristene i offentlig forvaltning. Et stort overskudd av sosiologer og jurister i framtiden, noe som i følge våre analyser er sannsynlig, vil kunne føre til en vesentlig vanskeligere situasjon for statsviterne på arbeidsmarkedet enn hva analysen for statsviterne isolert sett kan tyde på.

Både for sosiologene og statsviterne gjelder det at vi ikke har tatt hensyn til et stadig økende antall cand.mag. i samfunnsfag med sosiologi eller statsvitenskap som mellomfag eller grunnfag. Disse vil også kunne være konkurrenter på arbeidsmarkedet.

De anslåtte tilgangstallene for sosiologer og statsvitere må betraktes som minimumstall. I studenttallene vi har bygget på har vi sett bort fra studenter med mellomfagseksamen i sosiologi ved Universitetet i Trondheim og en har heller ikke tatt med studenter i det samfunnsvitenskapelige studiet ved Universitetet i Tromsø. Disse siste har en høy grad av sosiologiske og statsvitenskapelige emner i sin fagkrets.

Fagpedagoger

I 1970 var det ca. 260 fagpedagoger i Norge som var uteksaminert før 1.1.1970. Ca. 200 av disse vil fremdeles være i yrkesaktiv alder i 1985. Behovet for fagpedagoger i 1985 varierer i våre regneeksempler mellom ca. 600 og 1.150. Differansen mellom høyeste og laveste behovsanslag kan stort sett tilbakeføres til ulike forutsetninger om hvordan andelen av fagpedagoger blant lærere i ungdomsskole og videregående opplæring og annen ettergymnasial utdanning kommer til å utvikle seg og til ulike forutsetninger om omfanget av voksenopplæring og etterutdanning. Våre behovsanslag for 1985 medfører et årlig uteksamineringsbehov på 25-30 fagpedagoger i det laveste alternativ og 60-65 i det høyeste. I perioden 1970-1973 ble det uteksaminert ca. 35 fagpedagoger pr. år.

På grunnlag av statistikk over studenter med mellomfagseksamen i pedagogikk som samtidig har cand.paed.eksamen, magistergrad eller hovedfagseksamen i pedagogikk som studiemål og antall studenter i Trondheim som holder på med hovedfag i pedagogikk, anslår vi at det vil uteksamineres gjennomsnittlig 50 fagpedagoger pr. år i årene 1970-1980.

Hvis behov/arbeidsmuligheter for fagpedagoger utvikles i takt med vårt laveste anslag, vil fagpedagogene kunne få visse vanskeligheter på arbeidsmarkedet i løpet av de nærmeste år. Blir utviklingen som i det høyeste anslag, vil det være balanse mellom tilbud og etterspørsel.

Som for de fleste andre utdanningskategorier er det få stillinger hvor fagpedagogene vil være selvskrevne i kraft av sin utdanning. Utviklingen i lærersituasjonen generelt vil derfor antakelig være av vesentlig betydning når det gjelder fagpedagogenes fremtidige arbeidsmuligheter. De stiller imidlertid utvilsomt sterkt i konkurransen, men det er vel rimelig å anta en strammere situasjon også for dem.

SOSIOLOGER OG STATSIVITERE

INNLEDNING

Med sosiologer menes her magistre (mag.art.) med magistergraden i sosiologi, eller kandidater (cand.polit., cand.sociol. eller cand.philol.) med sosiologi som hovedfag. Cand.polit. uteksamineres i Bergen med hovedfag i sosiologi og et mellomfag og et grunnfag. Cand.sociol. uteksamineres i Oslo med hovedfag i sosiologi og minst et grunnfag, mellomfag eller støttfag som gir kunnskap om og innsikt i samfunnsforhold. I Trondheim går sosiologi inn som en del av historisk-filosofisk embetseksamen.

Med statsvitere menes her magistre (mag.art.) med magistergraden i statsvitenskap og kandidater (cand.polit.) med statsvitenskap som hovedfag.

Grunnlaget for å lage behovsanslag for sosiologer og statsvitere er dårligere enn for f.eks. jurister og økonomer. Dette henger sammen med at det er relativt nye utdanningskategorier med få kandidater. De må ennå sies å være inne i en introduksjonsfase. Det er derfor problematisk å legge det lille historiske materiale som finnes til grunn for å si noe om fremtiden.

NAVF's utredningsinstitutt foretok i 1970 en yrkesundersøkelse¹⁾ for bl.a. sosiologer og statsvitere. Instituttet har også foretatt undersøkelser²⁾ om arbeidsmarkedet for nye akademikere et halvt år etter eksamen. Disse undersøkelser viser nokså klart at både statsvitere og spesielt sosiologer er i ferd med å finne innpass på nye områder hvor de overhodet ikke, eller bare i liten grad, var representert tidligere.

Undersøkelsene tyder på at særlig statsviternes arbeidsområde blir overlappet både av jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i offentlig forvaltning. Hvilken fordeling en vil få på disse gruppene i fremtiden vil til en viss grad være avhengig av hvordan tilbudet av de ulike kategorier kommer til å utvikle seg.

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1973:1 - Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.

2) NAVF's utredningsinstitutt: 1973:5 - Arbeidsmarkedet for nye akademikere.

Det fremgår av det foregående at sosiologer og statsvitere nå er i ferd med å finne innpass i nye sektorer. Hvordan denne prosessen vil gå videre er det vanskelig å si noe konkret om. Historisk har vi f.eks. vært vitne til at sosialøkonomene har erstattet juristene i en rekke stillinger innen offentlig administrasjon. Det er ikke usannsynlig at en kan få en lignende omplasseringsprosess ved at sosiologer og statsvitere i noen grad kan komme til å erstatte sosialøkonomer og jurister, og muligens også andre kategorier på visse områder.

Det er vel dessuten rimelig å regne med en vekst i arbeidsoppgaver som er spesielt egnet for sosiologer og statsvitere, og hvor de ikke uten videre står i et konkurranseforhold til andre kategorier eller til hverandre.

En nærmere vurdering av dette vil kreve en grundig analyse av hvilke funksjoner som skal utføres i forskjellige yrker og stillinger og dette måtte sees i relasjon til hvilke kvalifikasjoner de ulike utdanningskategorier har. Dette er en meget omfattende oppgave, og en har isteden valgt å bygge på annen informasjon for å få et innblikk i disse forhold. Sosiologer og statsvitere skulle ha spesielt stort kjennskap til samfunnsmessige forhold og sammenhenger. Når det gjelder yrkeslivet utenom undervisning og forskning, vil denne slags kunnskap være spesielt relevant innen ulike deler av den offentlige administrasjon og i nærings- og interesseorganisasjoner av forskjellig slag. Det vil imidlertid være relativt få stillinger hvor slik kunnskap som nevnt ovenfor vil være det eneste som kreves. Det vil antakelig i økende grad bli lagt vekt på de mer generelle metodiske og analysemessige aspekter, uten at disse i særlig høy grad vil være ledsaget av krav om betydelig kunnskap om spesielle sosiologiske/statsvitenskapelige emner. I hoveddelen av stillinger som kan være aktuelle for sosiologer og statsvitere vil de derfor sannsynligvis stå i konkurranseforhold til hverandre og til andre kategorier.

NAVFs utredningsinstitutt's yrkesundersøkelse for 1970 viser blant annet hvor sosiologer og statsvitere arbeidet i 1965 og 1970. En regner med å ha fått svar fra ca. 95% av sosiologene og 85% av statsviterne. Fordeelingen på næringssektorer for de som besvarte spørreskjemaet er gjengitt i tabell 1.

Tabell 1 Sosiologer og statsvitere fordelt på næringssektorer i 1965 og 1970

Næringssektor	Sosiologer		Statsvitere	
	1965	1970	1965	1970
Universitet og høyskoler	8	20	7	23
Annen undervisning	1	2	9	8
Forskningsinstitutter	13	18	5	16
Sentraladministrasjonen	1	1	12	23
Annen offentlig forvalt.	0	0	4	6
Presse og forlag	0	0	8	8
Andre næringssektorer	0	0	11	12
SUM	23	41	56	96

Kilde: NAVF's utredningsinstitutt: Melding 1973 : 1 - Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.

Sosiologene befant seg nesten bare ved universitet og høyskoler og ved forskningsinstitutter og drev med forskning og undervisning i 1970.

For statsviterne merker vi oss den store økningen fra 1965 til 1970 ved universitetet og høyskoler, ved forskningsinstitutter og innen sentraladministrasjonen. I samme tidsrommet stagnerte antallet statsvitere i annen undervisning og i presse- og forlagsvirksomhet.

Siden 1970 har det vært en meget vesentlig økning i bestanden av sosiologer og statsvitere. Således regner vi med at antallet yrkesaktive sosiologer har steget fra 45 i 1970 til 130 i 1974 og antallet yrkesaktive statsvitere fra 115 i 1970 til 205 i 1974.

Vi har ingen fullstendig oversikt over fordelingen på næringssektorer i 1974, slik vi hadde for 1970. For kandidater utdannet i 1972 og 1973 har imidlertid Utredningsinstituttet foretatt en arbeidsmarkedsundersøkelse et halvt år etter eksamen. Tabell 2 viser hvordan de sosiologene og statsviterne som besvarte spørreskjemaet fordelte seg på næringssektorer et halvt år etter eksamen.

Til sammenligning har vi tatt med tall fra yrkesundersøkelsen i 1970 som viser hvordan kandidater uteksaminert i tidsrommet 1966-1969 fordelte seg på næringssektorer i 1970.

Tabell 2 Sosiologer og statsvitere uteksaminert i 1972 og 1973 fordelt etter næringssektor et halvt år etter eksamen. Sosiologer og statsvitere uteksaminert i tidsrommet 1966-1969 fordelt etter næringssektor i 1970.

Nye kandidater	Sosiologer		Statsvitere	
	1972-73	1966-69	1972-73	1966-69
Observervert i år	1973-74	1970	1973-74	1970
Universitet og høyskoler	16	5	11	12
Annen undervisning	9	1	10	0
Forskningsinstitutter	8	12	7	13
Sentraladministrasjonen	7	0	8	8
Annen offentlig forvaltning	3	0	3	2
Presse og forlag	0	0	0	3
Andre næringssektorer	4	0	4	0
SUM	47	18	43	38

Kilde: NAVF's utredningsinstitutt: Melding 1973:1 - Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.

NAVF's utredningsinstitutt: Melding 1973:5 - Arbeidsmarkedet for nye akademikere. Dessuten utrykte tabeller.

De sosiologene som ble uteksaminert i perioden 1966-69 begynte nesten utelukkende ved universiteter eller forskningsinstitutter. Av kandidatene fra 1972 og 1973 gikk derimot bare halvparten til slike institusjoner. Det er spesielt offentlig forvaltning og undervisning utenom universitet og høyskoler som har vært viktige avtagere av sosiologer. Dessuten har distrikthøyskoler og sosialskoler tatt i bruk sosiologer.

Arbeidsmarkedsundersøkelsen viser at sosiologenes arbeidsoppgaver i offentlig forvaltning stort sett går ut på å forberede intervjuundersøkelser og bearbeide statistiske data. Statsviterne derimot driver med saksbehandling av forskjellig karakter og arbeidsoppgavene kan ligne mer på juristenes og økonomenes.

Også for statsvitere uteksaminert i perioden 1966-69 var universiteter og forskningsinstitutter de viktigste arbeidsfeltene. Det var imidlertid 1/3 av kandidatene fra disse kullene som arbeidet i offentlig forvaltning eller i presse og forlag i 1970. Likesom for sosiologene tar annen undervisning inkl. distriktshøgskolene en stor andel av 1972-73-kandidatene. Tabell 1 viser at antallet statsvitere i avis- og forlagsvirksomhet hadde stagnert fra 1965 til 1970, og vi finner at ingen av de nye kandidatene arbeidet på dette området et halvt år etter eksamen.

Ved anslagene av behovet i 1985 har en stort sett benyttet samme framgangsmåte som for juristene, sosialøkonomene og siviløkonomene¹⁾. For å få en ramme for behovsanslagene ble det utarbeidet to alternative regneeksempler over sysselsettingens fordeling på ulike sektorer.

Alternativ A skisserer en videreutvikling av de tendenser vi hadde i slutten av 1960-årene. Offentlig konsum er gitt en årlig vekst på 4% og bruttoinvesteringer i offentlig konsumkapital 5%. I alternativ B regnes det med en raskere vekst i den offentlige sektor, 5.4% i offentlig konsum og 7% i bruttoinvesteringer i offentlig konsumkapital.

Når det gjelder veksten i den totale sysselsettingen fram til 1985 er det også brukt to alternativer, 0.2% og 0.7% pr. år henholdsvis i alternativ I og II. Den relative fordeling på næringssektorer er den samme i begge alternativer. Etter arbeidsmarkedsstatistikkens definisjon av sysselsettingen var det 1.488.000 sysselsatte i alt i 1970. Med de nevnte vekstrater vil det bli henholdsvis 1.530.000 og 1.650.000 i 1985.

Innenfor disse totale sysselsettingsrammene og med den ovenfor spesifiserte ekspansjon i offentlig sektor, er det gjort anslag på sysselsettingsutviklingen i de enkelte sektorer som igjen har vært utgangspunktet for de regneeksempler som er utført når det gjelder framtidig behov for ulike akademiker kategorier - her spesielt sosiologer og statsvitere.

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1974:4 - Behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i tidsrommet fram til 1985.

UNDERVISNING

INNLEDNING

For Undervisning vil vi kort beskrevet bruke følgende framgangsmåte:

En tar utgangspunkt i elevtallet - som delvis kan være avledet av størrelse på årskullet, delvis av planer om utbygging av kapasiteten hvor slike foreligger.

Behovet for lærere beregnes ved at det forutsettes alternative forholdstall for elever pr. lærer. Lærerbehovet brukes som utgangspunkt for å anslå behovet for sysselsatte totalt, idet det forutsettes et forholdstall for andre sysselsatte pr. lærer. Slike forholdstall varierer fra skoleslag til skoleslag.

Grunnskolen

Det var 1 statsviter og 1 sosiolog i grunnskolen i 1970¹⁾. Av kandidat-kullene fra 1972 og 1973²⁾ er det 2 sosiologer og 4 statsvitere som har begynt i grunnskolen. Sosiologene og statsviterne underviser på ungdoms-trinnet.

På grunnskolens 7., 8. og 9. klasstrinn er det i følge "Mønsterplan for grunnskolen" (1974) 3 timer i samfunnsfag på hvert klasstrinn. Samfunns-fag omfatter geografi, historie og samfunnskunnskap. Samfunnskunnskap inneholder enkelte emner hvor sosiologer og statsvitere har gode forutsetninger for å undervise. I tillegg kan valgaktiviteter på 8. og 9. klasstrinn i følge "Mønsterplan for grunnskolen" være bl.a. personlære med temaer fra psykologien og sosiologien og medialære, aktiviteter som ligger godt til rette for sosiologer og statsvitere.

Alt i alt utgjør imidlertid disse emnene bare en liten del av undervisningen og vil kunne dekkes av andre lærere. Vi vil likevel anta at enkelte sosiologer og statsvitere vil gå til grunnskolen også i fremtiden. Det er selvfølgelig meget vanskelig å angi konkrete tall. Mye vil avhenge av lærer-situasjonen generelt. Statsviterne har i høyere grad enn sosiologer grunn-fag og mellomfag som også passer til undervisningen for øvrig. For 1985 vil vi i våre regneeksempler anslå at det vil bli 20 sosiologer og 30 statsvitere i grunnskolen.

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1973:1 - Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.

2) NAVF's utredningsinstitutt: 1973:5 - Arbeidsmarkedet for nye akademikere.

Folkehøgskoler

Folkehøgskolene har en stor grad av valgfrihet når det gjelder hvilke fag det skal gis undervisning i.

Sett under ett gir derfor folkehøgskolene en meget variert undervisning. Ved de fleste folkehøgskolene finner vi imidlertid en sosiallinje eller sosialfag i fagkretsen. For øvrig gis det undervisning blant annet i samtidsorientering, familiekunnskap, politiske spørsmål og massemedia. Alt dette er emner eller fag hvor sosiologer og statsvitere har en adekvat utdanning, men hvor også andre kan undervise.

Det forutsettes at elevtall og sysselsetting vil være omtrent uforandret fra 1970 til 1985.

Det var ingen sosiologer eller statsvitere i folkehøgskolene i 1970. Av kullene fra 1972 og 1973 gikk 3 sosiologer til folkehøgskolene. For våre regneeksempler vil vi anslå at det vil bli 15 sosiologer og 5 statsvitere ved folkehøgskolene i 1985.

Videregående opplæring

I prinsippet skal videregående opplæring bli et tilbud om tre-årig utdanning utover obligatorisk skolegang til alle som ønsker det. Elevene kan velge mellom yrkesrettede studieretninger, almenne studieretninger og kombinasjoner av disse to. I alle studieretninger skal fagkretsen bestå av følgende tre hoveddeler¹⁾:

1. Obligatoriske fag
2. Studieretningsfag
3. Tilvalgsfag

De obligatoriske fag er almenne fag som elevene må følge i de videregående skoler. Studieretningsfagene er en større eller mindre blokk av fag innen en studieretning som er et bredt fagområde. Tilvalgsfagene kan være interessefag som ikke har spesiell tilknytning til den studieretning som eleven har valgt eller de kan være fag som kompletterer studieretningen.

Samfunnsfag er obligatorisk i alle studieretninger. Dette faget omfatter historie, geografi og samfunnskunnskap. Emneliste for samfunnskunnskap viser at det i hovedsak er statsvitenskapelige og sosiologiske emner som inngår²⁾.

1) Forsøksrådet for skoleverket: Læreplan for gymnaset. 1. Generell del
Sept. 1973.

2) Forsøksrådet for skoleverket: Læreplan for gymnaset. 2. Fagplaner for obligatoriske fag.

Samfunnskunnskap er også et mulig studieretningsfag i samfunnsfaglig studieretning. Emneliste for samfunnskunnskap som studieretningsfag¹⁾ viser at i 2. klasse er det vesentlig sosiologiske emner som skal gjennomgås, mens det i 3. klasse stort sett er statsvitenskapelige. De videregående skoler kan derfor bli en viktig arbeidsplass for statsvitere og sosiologer. For elever som velger samfunnskunnskap som studieretningsfag, er timetallet 5 pr. uke i 2. klasse og 7 pr. uke i 3. klasse. For elever som ikke velger samfunnskunnskap som studieretningsfag regner vi med 2 timer pr. uke i samfunnskunnskap som obligatorisk enten i 2. eller 3. klasse. Elever som velger 1-årige grunnleggende linjer med yrkesfaglige studieretninger, har noe kortere undervisningstid i samfunnskunnskap, men dette regner vi med oppveies av at elever fra alle studieretninger har anledning til å velge samfunnskunnskap som tilvalgsfag. Regneeksemplene er videre basert på følgende forutsetninger:

Totalt elevtall

Alternativ I Det forutsettes 183.000 elevplasser som i Ot.prp.nr. 18 (73-74). Dette er plasser for tre fulle årskull i slutten av 70-årene.

Alternativ II Det forutsettes plasser til alle 16, 17 og 18-åringer i 1985. Dette tilsvarer 198.000 elevplasser. Dette betyr ikke at en regner med at alle vil benytte seg av tilbudet om 3-årig skolegang. Noen vil imidlertid av forskjellige grunner trenge mer enn 3 år.

Almenn studieretning

Alternativ I Det forutsettes at 40% av 16-åringene velger almenn studieretning. Dette svarer til en antakelse som er gjort i en av NAVF's utredningsinstitutt's prognoser²⁾ og er bygget på trenden de siste år.

1) Forsøksrådet for skoleverket: Læreplan for gymnaset 3. Fagplaner for studieretningsfag, Almenn studieretning April 1974.

2) NAVF's utredningsinstitutt: Notat nr. 2/73: Regionale artianer og studentprognoser.

Alternativ II Det forutsettes at 1/3 av 16-åringene velger almann studieretning. I skoleåret 72/73 var elevfrekvensen til gymnas 33.4 prosent¹⁾.

Samfunnsfaglig studieretning

Innen almann studieretning kan elevene velge mellom tre studieretninger:

naturfaglig
samfunnsfaglig
språklig

På grunnlag av statistikk fra reformgymnas²⁾ har vi benyttet to alternativer:

Alternativ I 1/4 av elevene i almann studieretning velger samfunnsfaglig studieretning.

Alternativ II 1/3 av elevene i almann studieretning velger samfunnsfaglig studieretning

Studieretningsfag

Innenfor hver studieretning må eleven velge studieretningsfag med til sammen minst 15 timer fordelt på 2. og 3. klasse Dette vil kreve minst to studieretningsfag. Samfunnskunnskap er et mulig studieretningsfag i samfunnsfaglig studieretning. Statistikk fra skoleåret 72/73 viser at 69.5% på samfunnsfaglig studieretning valgte samfunnskunnskap som studieretningsfag. Det er bare fagene historie og samfunnskunnskap som har vært gitt som tilbud ved alle reformgymnas. På dette grunnlag har vi valgt følgende to alternativer for andel elever som velger samfunnskunnskap som studieretningsfag. :

Alternativ I Av elevene som velger samfunnsfaglig studieretning velger 70% samfunnskunnskap som studieretningsfag.

Alternativ II Av elever i samfunnsfaglig studieretning velger 50% samfunnskunnskap som studieretningsfag.

1) NAVF's utredningsinstitutt 1973:2 - Tilgang på artianere og nye elever til gymnaset.

2) Forsøksrådet for skoleverket: Forsøk i skolen i 1972.

Gruppestørrelse

Alternativ I Det forutsettes at den gjennomsnittlige gruppestørrelse vil bli på ca. 25 elever, det samme som i 1970.

Alternativ II Det forutsettes at den gjennomsnittlige gruppestørrelse blir på 20 elever for elever som har samfunnskunnskap som studieretningsfag. Denne reduksjonen vil kunne følge av at det blir bedre anledning til å velge fagkombinasjoner selv. For elever som har samfunnskunnskap som obligatorisk fag, forutsettes gruppestørrelser på 25 elever.

Elevtimetall

Alternativ I Det forutsettes at det blir 30 timer pr. uke for elevene.

Alternativ II Det forutsettes at det blir 35 timer pr. uke for elevene.

Læretimetall

Vi forutsetter samme undervisningsplikt for lærere som i 1973, og samme reduksjon for byrdefulle fag som i 1973.

De ulike alternativer kan kombineres på forskjellige måter slik at vi i alt får 64 alternativer for antall timer i samfunnskunnskap som det skal undervises i. Disse alternativer varierer mellom 5900 og 8500 timer. Hvis denne undervisningen skulle gis av personer som bare underviser i samfunnskunnskap, ville dette svare til mellom 295 og 425 personer. Undervisning i samfunnskunnskap kan imidlertid også gis av filologer eller andre som har sosiologi eller statsvitenskap mellomfag i sin fagkrets. På så kort sikt som 10 år vil vel dette ofte skje. På den annen side har sosiologer og statsvitere (cand.sociol. og cand.polit.) svært ofte andre relevante undervisningsfag i sin fagkrets, spesielt gjelder dette for statsvitere. Antall statsvitere og sosiologer i videregående skoler kan derfor på lengre sikt bli høyere enn det som er antydnet ovenfor. Mye vil imidlertid avhenge av tilgangen på lærere med annen utdanningsbakgrunn. For 1985 vil vi benytte to alternativer :

Alternativ I : Det forutsettes at 25% av stillingene som er nevnt ovenfor vil være besatt av sosiologer eller statsvitere i 1985.

Alternativ II Det forutsettes at 50% av stillingene for lærere i samfunnskunnskap skal være besatt av sosiologer og statsvitere i 1985.

Emneliste for samfunnskunnskap som studieretningsfag viser at i 2. klasse - med 5 timer pr. uke - skal det undervises hovedsakelig i sosiologiske emner, mens det i 3. klasse - med 7 timer pr. uke - hovedsakelig vil bli statsvitenskapelige emner. Også i samfunnskunnskap som obligatorisk fag er det overvekt av emner fra statsvitenskap. I tillegg er statsviterne bedre tilpasset undervisning i videregående skoler, både på grunn av de fag som vanligvis inngår i statsviternes fagkrets og fordi de vanligvis har flere fag i fagkretsen. (Dette gjelder bare kandidater fra Oslo). En undersøkelse av kandidater fra de siste år viser at statsvitere svært ofte har to andre vanlige undervisningsfag ved siden av statsvitenskap, mens dette ikke så ofte er tilfelle blant sosiologer. På dette grunnlag anslår vi at 2/3 av stillingene som etter våre forutsetninger vil bli besatt med sosiologer eller statsvitere, vil bli besatt av statsvitere og 1/3 av sosiologer. Alternativ I ovenfor svarer da til et behov for mellom 25 og 35 sosiologer og mellom 50 og 70 statsvitere. Alternativ II svarer til mellom 50 og 70 sosiologer og mellom 100 og 140 statsvitere.

Tabell 3 Anslag på behovet for sosiologer og statsvitere i 1985.

Videregående opplæring	Regneeksempel					
	1	2	3	4	5	6
Antall elever	183.000	198.000	183.000	198.000	198.000	198.000
Gjennomsnittlig gruppestørrelse	25	23	23	23	25	23
Elevtimetall	30	30	35	35	35	35
Antall sysselsatte	16.500	19.300	20.900	22.500	20.700	22.500
Andel som velger almann studieretning	33.3%	40%	40%	33.3%	33.3%	40%
Andel som velger samfunnsfaglig studieretning	25%	25%	25%	33.3%	33.3%	33.3%
Andel som velger samfunnskunnskap som studieretningsfag	50%	70%	50%	50%	70%	70%
Behov for lærere i samfunnskunnskap	295	383	323	358	365	423
Andel som kan være sosiologer og statsvitere	25%	25%	25%	50%	50%	50%
Antall sosiologer og statsvitere	74	96	81	179	183	212
Herav sosiologer 1/3	25	32	27	60	61	71
statsvitere 2/3	49	64	54	119	122	141

Tabell 3 viser 6 regneeksempler over anslått behov for sosiologer og statsvitere i videregående opplæring i 1985. I regneeksempel 1 er de forutsetninger som gir de laveste behovstall kombinert og i regneeksempel 6 er de forutsetningene som gir de høyeste behovstall kombinert.

Vi har i tillegg til de to nevnte valgt 4 regneeksempler - regneeksempel 2, 3, 4 og 5 - og tallene fra disse er brukt i oppsummeringen for hele undervisningssektoren.

Det fremgår av tabellen at det er særlig forutsetningen om andelen av lærerne i samfunnskunnskap som kan være sosiologer og statsvitere, som gir store utslag i behovstallene. Det er rimelig at det knytter seg særlig stor usikkerhet til disse tallene. Dette har sammenheng med substitusjonsgraden og konkurransen fra andre akademisk kategorier.

Tabellen viser at behovet for sosiologer i videregående opplæring vil variere mellom 25 og 71 ved de valgte forutsetningene, og for statsvitere mellom 49 og 141 i 1985. Det var 1 sosiolog og 3 statsvitere i tilsvarende undervisning i 1970.

Universitet og høyskoler

Denne sektoren utdanner de sosiologene og statsviterne som vil bli yrkesaktive i fremtiden. Det kunne vært et utgangspunkt at en hadde gått ut fra det totale behovet for disse utdanningskategoriene i 1985 og avledet av dette hvor mange som måtte bli utdannet fra universiteter og høyskoler og bestemme kapasiteten ved universitetene og høyskolene på dette grunnlaget. Det er to årsaker til at dette ikke er gjort.

For det første er behovsanslag på så lang sikt som 10-15 år svært usikre. En har delvis tatt hensyn til dette ved å operere med flere alternativer. Regneeksempler som antydte over, vil lett kunne gi inntrykk av en presisjon som ikke eksisterer.

For det andre er det på ingen måte selvsagt at det bare er arbeidslivets behov som bør bestemme utdanningskapasiteten selv om dette må komme inn som en del av helhetsvurderingen. De utdanningssøkendes etterspørsel etter utdanning vil også være en viktig komponent i denne sammenheng. Vi skal her bare forsøke å vise mulige resultater ved ulik utvikling av utdanningskapasiteten for sosiologer og statsvitere. I siste kapittel vil vi komme tilbake til sammenhengen mellom tilbud og etterspørsel etter disse akademisk kategoriene.

For våre behovsanslag for 1985 vil vi ta utgangspunkt i antall studenter og forutsette at behovet for lærere vil endres i takt med studenttallet.

Studenttall

Vi vil i alternativ I ta utgangspunkt i 50.000 studieplasser i 1985. Dette er det maksimale i følge St.mld. nr. 17 ¹⁾. Videre forutsettes at studentenes fordeling på studier vil være den samme i 1985 som i 1973.

I alternativ II forutsettes det at det totale studenttallet i 1985 vil være 60.000. Dette svarer til at artianerfrekvensen fortsetter å stige på samme måte som i de foregående år og at studietilbøyeligheten blir uendret. Også i dette alternativet forutsettes det at studentenes fordeling på studier vil være den samme i 1985 som i 1973.

Lærertall

En vil forutsette at antall sosiologer og statsvitere i lærerstillinger eller i administrative stillinger vil øke i takt med studenttallet fra 1972 til 1985. Det forutsettes at studentenes fordeling på studier skal være uforandret, og likeledes forholdstallet studenter pr. lærer (pr. sosiolog og statsviter).

Tabell 4 Studenter, sosiologer og statsvitere ved universitet og høyskoler i 1970 og 1972. Anslag for 1985.

	1970	1972	1985	
			Alt. I	Alt. II
Universitet og høyskoler				
Studenter	30.461	35.083	50.000	60.000
Sosiologer	21	40	57	68
Statsvitere	26	51	73	87

Som tabell 4 viser vil det ved de valgte forutsetningene bli behov for 57 sosiologer og 73 statsvitere hvis det blir 50.000 studenter i 1985, mens det blir behov for 68 sosiologer og 87 statsvitere hvis det blir 60.000 studenter.

1) St.mld. nr. 17 (1974-75) "Om den videre utbygging og organisering av høgre utdanning".

Annen ettergymnasial utdanning

Annen ettergymnasial utdanning omfatter en rekke forskjelligartede utdanninger hvor bl.a. distriktshøgskoler, lærerskoler, tekniske skoler, sosialskoler og videregående økonomisk-administrative skoler utgjør viktige bestanddeler.

Det totale elevtallet var i 1970 ca. 19.000, hvorav ca. 500 ved distriktshøgskoler, ca. 7.500 ved lærerskoler, ca. 7.000 ved tekniske skoler, ca. 1.000 ved sosialskoler, ca. 1.000 ved andre offentlige ettergymnasiale skoler og ca. 2.000 ved private økonomisk-administrative skoler.

Studenttall i 1985

Alternativ I Langtidsprogrammet 1974-77¹⁾ forutsetter en årlig vekst i studenttallet ved distriktshøgskolene på 13%. Hvis vi bruker fulltidsstudieplasser høsten 1973 som utgangspunkt og forutsetter 13% årlig vekst, vil dette tilsvare ca. 12.000 studieplasser ved distriktshøgskolene i 1985.

Vi forutsetter videre ca. 11.000 studenter ved lærerskolene og samme antall studenter i annen offentlig ettergymnasial utdanning som i 1970, dvs. tilsammen 30.000. I privat ettergymnasial utdanning forutsettes studenttallet å øke til 4.000. St.mld. nr. 17 (1974-75)²⁾ uttaler at meldingen bruker begrepet "distriktshøgskole" slik at dette "vil bli en organisatorisk sammenbygning av en rekke studieretninger og skoler for høgre utdanning innenfor en region. Den blir dermed en sammenknytning av utdanningsenheter og ikke én skole i tradisjonell forstand."

"Distriktshøgskoler", brukt på denne måten forutsetter vi altså vil få 30.000 studenter i 1985, mens 4.000 vil befinne seg i private ettergymnasiale skoler.

Alternativ II Videreutdanningskomiteen³⁾ anslår i et regneeksempel at totalbehovet for ettergymnasiale studieplasser vil bli nærmere 90.000.

1) St.mld.nr. 71 (72-73) Langtidsprogrammet 1974-77

2) St.mld.nr. 17 (74-75) Om den videre utbygging og organisering av høgre utdanning

3) "Innstilling om videreutdanning for artianere m.v. Innstilling nr. 1" (Ottosenskomiteens innstilling om etterutdanning).

Vi vil i dette alternativet forutsette et slikt totalbehov og anta at 10.000 studieplasser for desentralisert universitetsundervisning kommer i tillegg til tallene i alternativ I, slik at det i alt blir 40.000 studenter ved distriktshøgskolene.

Lærertall

Forholdstallet studenter pr. beregnet lærerårsverk¹⁾ ved annen ettergymnasial utdanning var 11.6 i 1971. For distriktshøgskolene var forholdstallet 10.8, for lærerskolene 9.9, for tekniske skoler 15.5 og for sosialskoler 14.4.

I følge våre anslag for studenttall i annen ettergymnasial utdanning i 1985 vil størstedelen av studentene være i skoleslag som tilsvareer nåværende distriktshøgskoler eller lærerskoler. Begge disse skoleslagene har nå et forholdstall studenter pr. lærer som ligger nær gjennomsnittet for all annen ettergymnasial utdanning. Det vil derfor ikke gi noe vesentlig utslag at vi bruker bare ett forholdstall for all annen ettergymnasial utdanning i våre regneeksempler.

Alternativ A Det forutsettes at forholdstallet studenter pr. lærerårsverk skal være uforandret fra 1971 til 1985, dvs. 11.6.

Alternativ B Det forutsettes at forholdstallet studenter pr. lærerårsverk vil bli 9.3, dvs. en reduksjon på 20% fra 1971. Det antas altså her at tendensen i retning av stadig lavere forholdstall vil fortsette.

Fordeling på utdanningskategorier

Ved annen ettergymnasial utdanning utenom det som i dag går inn under distriktshøgskolene, dvs. lærerskoler, tekniske skoler, sosialskoler m.m., vil vi anta at behovet for sosiologer og statsvitere vil endres ubetydelig. I våre regneeksempler vil vi anslå at det vil bli behov for 10 sosiologer og 10 statsvitere ved disse skoleslagene i 1985. Omtrent det samme som i 1973.

For det skoleslaget som tilsvareer nåværende distriktshøgskole vil den fremtidige fagsammensettingen avgjøre hva slags lærere som trenges. Hittil har økonomisk/administrative linjer vært dominerende. Det er derfor nå behov for relativt mange økonomer.

1) Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Undervisningsstatistikk. Fag- og yrkes- skoler og høgskoler 1. oktober 1971

1 fulltidslærer er regnet som 1 årsverk, 1 timelærer er regnet som 1/4 årsverk.

Hvis distriktshøgskolene skulle utvikle seg mer i retning av universitets-filialer, vil det kunne bli bruk for helt andre utdanningskategorier.

Alternativ I Det forutsettes at like store andeler av lærerne skal være statsvitere og sosiologer i 1985 som i 1973, dvs. 1.4% sosiologer og 2.8% statsvitere.

Alternativ II Det forutsettes at fordelingen på utdanningskategorier skal være den samme i 1985 som den var i 1972 ved universitetenes åpne studier og ved Norges Handelshøyskole. Dette svarer til 1.8% sosiologer og 2.3% statsvitere.

Regneeksempler

Tilsammen leder de valgte forutsetningene til 8 kombinasjoner av alternativer. Disse er vist i tabell 5.

Tabell 5 Alternative anslag over behovet for sosiologer, statsvitere og total sysselsetting i annen ettergymnasial utdanning i 1985.

Antall studenter	Alternativ I 34.000				Alternativ II 44.000			
	Alt. A 11.6		Alt. B 9.3		Alt. A 11.6		Alt. B 9.3	
Antall studenter pr. lærer	Alt.1		Alt.2		Alt.1		Alt.2	
fordeling på akademiker-kategorier	Alt.1	Alt.2	Alt. 1	Alt.2	Alt.1	Alt. 2	Alt.1	Alt.2
Antall sysselsatte	4.600	4.600	5.700	5.700	6.300	6.300	7.800	7.800
Antall av sosiologer	24	29	28	33	37	44	43	53
Antall statsvitere	39	34	46	40	63	54	76	65

Ved de valgte forutsetningene vil behovet for sosiologer variere mellom 24 og 53 og for statsvitere mellom 34 og 76 i annen ettergymnasial utdanning i 1985. Det var ingen sosiologer og 3 statsvitere i annen ettergymnasial utdanning i 1970. Av eksamenskullene fra 1972 og 1973 var det 4 sosiologer og 6 statsvitere som arbeidet i annen ettergymnasial utdanning et halvt år etter eksamen.

Voksenundervisning

Voksenundervisning finner i dag sted innenfor det ordinære skoleverk, dvs. voksne elever integreres i klasser med yngre elever, eller det opprettes egne klasser med eget studieopplegg for voksne elever. Dessuten drives voksenopplæring innenfor folkeopplysningsorganisasjonene og av brevskolene.

På grunnlag av undervisningsstatistikken anslås det at det gjennomsnittlige deltakertallet i voksenopplæring på heltid var ca. 5.000 i 1970.

Videreutdanningskomiteen¹⁾ regner den oppgave å etablere postgymnasiale etterutdanningstilbud i et hensiktsmessig omfang som 1970-årenes kanskje viktigste oppgave på det området komiteen behandler.

Komiteen uttaler:

"Om en velger den forutsetning at 10% av personer med utdanning fra universiteter/høgskoler i Norge til en hver tid skal være i organisert etterutdanning, gir dette følgende tall for de 3 år: ca. 4.000 i 1968, ca. 6.000 i 1975 og ca. 9.500 i 1985. I forhold til de mulige studenttall ved universiteter/høgskoler som komiteen har regnet med i sine tidligere innstillinger, ville dette bety et tillegg til kapasitetsbehovet på 15-20%. Selv om bare 5% av akademikerbestanden stadig var i organisert etterutdanning, ville kapasitetsbehovet ved universiteter/høgskoler øke med 7-10%. For institusjoner med mer kortvarig utdanning, slik som de planlagte distriktshøgskolene, ville tilsvarende forutsetninger gi et betydelig større relativt tillegg til den regulære studentmassen. De behov vi står overfor allerede i dag, gjør det etter komiteens syn nødvendig å sikte mot et mål på 5% allerede i løpet av få år. For 1980-årene regner komiteen med at en rasjonell utbygging av vårt postgymnasiale utdanningssystem vil kreve nærmere 10% av uteksaminerte kandidater i etterutdanning til en hver tid."

Når det gjelder belastningen på utdanningsinstitusjonenes kapasitet, tenker komiteen seg at denne til en viss grad kan oppveies av en rasjonalisering av studieopplegget, slik at den ordinære studietiden kan forkortes noe.

I følge Ot.prp.nr. 36²⁾ mener Lærerutdanningsrådet at retten til etterutdanning bør lovfestes, og det foreslås at kommunen, fylkeskommunen og staten til en hver tid skal gi mulighet for permisjon med lønn for inntil 10% av de ansatte lærerne.

Vi velger følgende forutsetninger for den fremtidige utviklingen av voksenundervisningen til bruk i våre regneeksempler :

-
- 1) "Innstilling om videreutdanning for artianere m.v. Innstilling nr. 4". (Ottosenkomiteens innstilling om etterutdanning).
 - 2) Ot.prp.nr. 36 (1972-73) I Om å trekkje attende Ot.prp.nr. 51 (1971-72) om lov om lærarutdanning. II Om å fremja ny proposisjon om lov om lærarutdanning.

Det forutsettes at ca. 2.5% av befolkningen mellom 25 og 67 år vil være elever i videregående opplæring eller ved kurs på tilsvarende nivå i 1985. Statistisk Sentralbyrås befolkningsprognoser ¹⁾ viser at det vil være 2.075.000 mennesker i disse aldersgruppene. Dette forutsetter behov for ca. 50.000 elevplasser for voksenopplæring og etterutdanning på dette nivået.

Med samme antall elever pr. lærer som for ordinær videregående opplæring, vil dette bety at kapasiteten må økes med 25 eller 27% avhengig av alternativet for elevmassen i det ordinære skoleverket.

Videre forutsettes det at ca. 5% av de som har avlagt eksamen ved universitet og høyskoler ²⁾ og 2.5% av kandidatene fra distrikthøyskoler og annen ettergymnasial utdanning skal befinne seg i organisert etterutdanning på fulltid i 1985 ³⁾.

I alternativ I er det forutsatt at etterutdanning ved universitet og høyskoler og annen ettergymnasial utdanning blir integrert i den ordinære undervisningen og at den nødvendige kapasiteten til dette formål blir frigitt ved rasjonalisering av studieopplegget, slik at den ordinære studietiden kan forkortes. Dette er i samsvar med det som er skrevet om etterutdanning i St.mld. nr. 17.

I alternativ II er det forutsatt at etterutdanning kommer i tillegg til den ordinære undervisningen og at det blir nødvendig å øke kapasiteten i relasjon til den ordinære undervisningen.

Ved alternativ II må kapasiteten ved universitet og høyskoler og ved det skoleslag som tilsvarende distriktshøyskoler utbygges med ca. 10% i forhold til våre regneeksempler for førstegangsstuderende. Ved annen ettergymnasial utdanning må kapasiteten økes med ca. 25%. Dette alternativet er benyttet i regneeksempel 3, 5 og 6 i tabell 7.

1) Statistisk Sentralbyrå: Fremskrivning av folkemengden 1971-2000.

2) Etter alternativ 1 for studentmassen i 1985, 50.000 studenter, vil det bli ca. 100.000 ferdigutdannede akademikere i 1985. Av disse forutsetter vi at 5% etterutdannes i 1985. Det svarer til 5.000 studenter og altså en kapasitetsøkning på 10%. Alternativ 2, 60.000 studenter svarer til en kapasitetsøkning på 7-8%.

3) I 1985 vil en stor del av kandidatene fra distriktshøyskolene være relativt unge. Mange vil være utdannet i slutten av perioden og vil neppe ha like stort behov for etterutdanning som gjennomsnittet av kandidatene fra universitet og høyskoler. I annen ettergymnasial utdanning er de fleste lærerskolekandidater. Viderutdanningskomiteen anslår av 70% av disse vil være yrkesaktive i 1985 og mener at bare yrkesaktive bør etterutdannes.

Som tabellen viser vil det totalt bli 50.000 - 64.000 elever i voksenopp-
læring i 1985 ved de forutsetningene vi har valgt. Det blir 4.500 - 8.800
sysselsatte i henhold til regneeksemplene.

Behovet for sosiologer i voksenundervisningen i 1985 varierer i våre regne-
eksempler mellom 7 og 31 og for statsvitere mellom 13 og 52.

OPPSUMMERING

I oppsummeringen tar vi med 6 forskjellige kombinasjoner av alternativer.
Blant disse er kombinasjonene som gir det laveste og det høyeste behovs-
anslaget for 1985, henholdsvis regneeksempel 1 og 6 i tabell 6.

Tabell 6 viser hvor mange elever, sysselsatte, sosiologer og statsvitere
det var ved forskjellige skoleslag i 1970 og hvor mange sosiologer og
statsvitere de ulike forutsetninger fører til i 1985.

Behovet for sosiologer i 1985 varierer fra 148 i det laveste regneeksempel
til 258 i det høyeste, og for statsvitere fra 209 til 380.

Tabell 6 Elever, sysselsatte, sosiologer og statsvitere i undervisning i 1970.
Alternative anslag for 1985.

Skoleslag	Grunn- skoler	Folke- høg- skoler	Videre- gående opplær.	Univ. og høgsk.	Annen etter gymn.	Voksen opp- læring	SUM
1970 Elever ¹⁾	554.000	7.000	133.000	30.000	19.000	5.000	748.000
Sysselsetting ²⁾	48.200	1.000	15.400	10.200	1.690	500	76.990
Sosiologer	1	0	1	21	0	0	23
Statsvitere	2	0	3	26	3	0	34
1985 Elever:							
Grunnskolesempel 1	608.000	7.000	183.000	50.000	34.000	50.000	932.000
" 2	675.500	7.000	197.500	50.000	34.000	50.000	1.014.000
" 3	675.500	7.000	183.000	50.000	44.000	63.000	1.022.500
" 4	608.000	7.000	197.500	50.000	44.000	50.000	956.500
" 5	675.500	7.000	197.500	60.000	34.000	63.000	1.037.000
" 6	675.500	7.000	197.500	60.000	44.000	64.000	1.048.000
Sysselsetting							
Grunnskolesempel 1	53.300	1.000	16.500	16.800	4.600	4.500	96.700
" 2	58.500	1.000	19.300	16.800	5.700	4.800	106.100
" 3	58.500	1.000	20.900	16.800	7.800	8.500	113.500
" 4	64.800	1.000	22.500	16.800	7.800	5.600	118.500
" 5	71.300	1.000	20.700	20.200	5.700	8.200	127.100
" 6	71.300	1.000	22.500	20.200	7.800	8.800	131.600
Sosiologer							
Grunnskolesempel 1	20	15	25	57	24	7	148
" 2	20	15	32	57	33	8	165
" 3	20	15	27	57	53	20	192
" 4	20	15	60	57	53	15	220
" 5	20	15	61	68	28	26	218
" 6	20	15	71	68	53	31	258
Statsvitere							
Grunnskolesempel 1	30	5	49	73	39	13	209
" 2	30	5	64	73	40	16	228
" 3	30	5	54	73	65	30	257
" 4	30	5	119	73	65	30	322
" 5	30	5	122	87	46	45	335
" 6	30	5	141	87	65	52	380

For å gjøre elevtallene i 1970 sammenlignbare med de i 1985, har vi regnet elever i realskolens 1. og 2. klasse med til grunnskolen, mens realskolens 3. klasse og grunnskolens 10. klasse er regnet med til gymnaset. Elever i fag- og yrkesskoler er delt mellom gymnas og annen ettergymnasial utdanning.

Sysselsettingen totalt i 1970 er hentet fra Arbeidsmarkedsstatistikken. Sysselsettingen i de enkelte skoleslag er anslått på grunnlag av Folketellingen 1960 - opplysninger om lærere og andre sysselsatte i ulike skoleslag. Den samme inndelingen som nevnt under fotnote 1 er gjort for sysselsettingen i 1970.

FORSKNINGSINSTITUTTER

På grunnlag av opplysninger fra vår yrkesundersøkelse i 1970 og med den kjennskap vi har til nytilgang og avgang etter 1970, regner vi med at det var ca. 30 sosiologer og 25 statsvitere sysselsatt ved forskningsinstitutter utenom universitetet i 1973.

Tallet på sosiologer ved forskningsinstitutter har økt med 4 og tallet på statsvitere med 3 i årlig gjennomsnitt i perioden 1970 - 1973. I et alternativ vil vi forutsette den samme økningen også i tiden 1973 - 1985. Dette fører til at det vil bli ca. 80 sosiologer og ca. 60 statsvitere i 1985.

Det kan være grunn til å tro at den anvendte samfunnsvitenskapelige forskning vil vokse i årene framover, bl.a. som følge av økt tilgang på prosjektmidler og oppdrag over departementenes budsjetter, selv om disse midler hittil i stor grad har gått til universitetene. En vesentlig del av denne forskningen vil antakelig være tverrvitenskapelig i sin karakter og bl.a. implisere etterspørsel etter sosiologer og statsvitere.

St.mld. nr. 25 om petroleumsvirksomheten sier følgende i sitt kapittel om "Videre forskning og utredning" :

"Regjeringen legger stor vekt på å utnytte de muligheter petroleumsvirksomheten og petroleumsinntektene gir til å utvikle et kvalitativt bedre samfunn. For å få dette til, er det av stor betydning at en makter å utnytte de kunnskaper og den innsikt og fagkunnskap som er til stede i forskning, undervisning, næringsliv og i det offentlige forvaltnings- og planleggingsapparat. Det må særlig legges vekt på forskning og utredningsvirksomhet som klargjør betingelser for større likhet i levevilkår mellom ulike distrikter og grupper, forebygging av sosiale og helsemessige problemer, og utvikling av miljø- og ressursvennlig produksjon."

På denne bakgrunn vil vi i et annet alternativ forutsette at tilgangen til forskningsinstitutter vil bli noe større enn den har vært de senere årene. I alternativ II forutsettes det at det vil bli 100 sosiologer og 80 statsvitere i forskningsinstitutter i 1985.

OFFENTLIG FORVALTNING

Sosiologene hadde i 1970 ennå ikke vunnet innpass i offentlig forvaltning. Bare 1 sosiolog var der på det tidspunktet, ifølge yrkesundersøkelsen¹⁾. I 1973 var det over 10 sosiologer i offentlig forvaltning²⁾. Disse var i Departementene, Arbeidsdirektoratet, Statistisk Sentralbyrå og enkelte også i kommuneadministrasjonen.

Av statsviterne var det 51 i offentlig forvaltning i 1970¹⁾. I 1973 var tallet kommet opp i 63²⁾. Henimot halvparten av statsviterne i offentlig forvaltning i 1970 arbeidet i Utenriksdepartementet og utenriktjenesten. En tredjedel var i de øvrige departementene og resten fordelte seg på forskjellige arbeidssteder som f.eks. direktoratene, fylkes- og kommuneadministrasjonen og forsvaret.

Sysselsettingsutviklingen for sosiologer og statsvitere hittil gir få holdpunkter for å vurdere det framtidige behov innen statsforvaltningen. Begge grupper må sies å være i begynnelsen av en introduksjonsfase. De må hevde seg i konkurransen med tradisjonelle faggrupper som jurister og økonomer som det også vil bli uteksaminert et økende antall av i årene framover. Selv om det absolutte antallet i offentlig forvaltning ennå er lite, har tilveksten de siste 2-3 årene vært relativt stor.

Et forhold som trekker i retning av større bruk av sosiologer og statsvitere er at det ser ut som om det relativt sett blir stadig flere stillinger hvor utredningsarbeid og undersøkelser inngår i arbeidsområdet og relativt færre med rent saksbehandlararbeid. Dette er et forhold som vil favorisere statsvitere og særlig sosiologer på bekostning av jurister, som er den akademikerkategori som relativt sett antas å ville bli redusert mest i offentlig forvaltning³⁾.

I de senere årene har det vært lett å få arbeid innen offentlig forvaltning. I de nærmeste årene vil kandidattilgangen fra universitet og høyskoler øke vesentlig, samtidig som vi må vente en meget moderat vekst i den offentlige sysselsetting. Dette fører til reduksjon i sysselsettingsmulighetene for svært mange faggrupper, også for de grupper av samfunnsvitere vi drøfter her.

-
- 1) NAVF's utredningsinstitutt: 1971:1 - Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.
 - 2) Norges Statskalender 1974.
 - 3) NAVF's utredningsinstitutt: 1974:4 - Behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i tidsrommet fram til 1985.

Med utgangspunkt i disse betraktninger og de sysselsettingstendenser vi har sett de aller siste årene, vil vi anslå behovet for sosiologer i offentlig forvaltning til å ligge mellom 30 og 60 i midten av 1980-årene og for statsvitere til 100-130 ved samme tidpunkt. Det sier seg selv at disse anslagene er meget usikre.

MASSEMEDIA

Denne sektor omfatter avis- og forlagsvirksomhet samt Norsk Rikskringkasting. I 1970 var, i følge NAVF's utredningsinstitutt's yrkesundersøkelse, ca. 15 statsvitere, dvs. ca. 13% sysselsatt i denne sektoren.

Yrkesundersøkelsen viser imidlertid også at det var stor avgang av statsvitere fra avis- og forlagsvirksomhet til andre næringssektorer fra 1965 til 1970 uten tilsvarende tilgang. Utredningsinstituttets undersøkelse av arbeidsmarkedet for nye kandidater viser at ingen av de nyuteksaminerte statsviterne i 1972 og 1973 begynte i Massemedia. En kan altså konstatere en markert tendens vekk fra Massemedia for statsviterne.

I våre behovsanslag for 1985 vil vi imidlertid anta at behovet for statsvitere i denne sektor vil øke i takt med sysselsettingen, slik at det blir behov for ca. 20 statsvitere i Massemedia i 1985.

Vi har konstatert at det blant de nyuteksaminerte sosiologene er 1 som har begynt i Massemedia, og anslår at det vil være 10 der i 1985.

ANDRE NÆRINGSSEKTORER

Det var ingen sosiologer og ca. 10 statsvitere som arbeidet i andre sektorer enn de som er behandlet foran i 1970. Disse sektorene var Varehandel, Bankvesen, Organisasjoner, Velferdsarbeid, Bibliotek og Forretningsmessig tjenesteyting. Ingen av disse sektorene sysselsatte flere enn to statsvitere. Arbeidsmarkedsundersøkelsen for nye kandidater viser at mellom 5 og 10 sosiologer og like mange statsvitere har begynt å arbeide i Andre næringssektorer i tidsrommet 1970-73.

Vi vil ikke gå inn på noen detaljert analyse av behovet i Andre næringssektorer. Når det gjelder sosiologer og statsvitere som arbeider i Andre næringssektorer, kan en i en rekke tilfeller neppe snakke om et behov. Det kan være andre kvalifikasjoner enn utdanningen som har ført til at enkelte kandidater arbeider i Andre næringssektorer.

På bakgrunn av den tilgang som har funnet sted i Andre næringssektorer de siste årene, vil vi forutsette at det også fram til 1985 vil være flere sosiologer og statsvitere som begynner i Andre næringssektorer. I våre regneeksempler vil vi regne med at det er 20 sosiologer og 30 statsvitere i Andre næringssektorer i 1985. Kanskje mer enn i de foran nevnte sektorer må vi imidlertid regne med at tilgangen på andre akademiker-kategorier vil bestemme hvor mange sosiologer og statsvitere det vil bli i Andre næringssektorer.

OPPSUMMERING AV BEHOVET I DE FORSKJELLIGE SEKTORENE

I denne oppsummeringen skal vi bare se hvor stort behovet vil bli dersom utviklingen blir i overensstemmelse med våre regneeksempler når det gjelder total sysselsetting (I og II) og fordelingen på næringssektorer (A og B).

Tabell 7 viser hvor mange sosiologer og statsvitere som var yrkesaktive i 1970 og hvor stort behovet vil bli i 1985 ved de valgte forutsetningene.

Tabell 7 Sosiologer og statsvitere spesifisert på næringssektorer i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Næringssektor	Sosiologer					Statsvitere				
	1970	1985				1970	1985			
		Alt. AI	Alt. BI	Alt. AII	Alt. BII		Alt. AI	Alt. BI	Alt. AII	Alt. BII
Undervisning	23	165	192	220	258	34	228	257	322	335
Forskningsinstitutter	19	80	100	80	100	16	60	80	60	80
Offentlig forvaltning	1	30	60	30	60	51	100	130	100	130
Massemedia	0	10	10	10	10	16	20	20	20	20
Andre næringssektorer	0	20	20	20	20	10	30	30	30	30
Sum alle sektorer	43	305	382	360	448	127	438	517	532	595

Behovet blir størst etter alternativ B for sysselsettingens fordeling på næringssektorer. Dette alternativet forutsatte sterkest økning i sysselsettingen for den offentlige sektoren. Særlig stor forskjell mellom alternativene er det for undervisningssektoren. Dette skyldes vesentlig at en i enkelte alternativer har forutsatt at sosiologer og statsvitere tilsammen vil utføre halvparten av undervisningen i samfunnskunnskap i videregående opplæring. I andre alternativer er det forutsatt at sosiologer og statsvitere bare vil ha fjerdeparten av undervisningen i 1985.

Tabell 8 viser hvor mye av veksten i behovet som kan tilbakeføres til de ulike faktorer vi har tatt i betraktning i analysen.

Endringer i behovet som følge av endringer i det totale antallet yrkesaktive viser hvor stort utslag denne faktoren gir på behovet dersom ingen andre forandringer fant sted.

Endringer i behovet som følge av endringer i næringsstrukturen sier hvor mye behovet vil øke som følge av at ulike næringssektorer ekspanderer i ulik takt, uten at det skjer endringer i den totale sysselsetting eller andre endringer.

Den tredje faktoren som er tatt med er endringer i behovet som følge av endringer i akademikerandelen i de ulike sektorer og fordelingen på akademiker kategorier.

Tabell 8 Antall sosiologer og statsvitere i 1970. Endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i totalt antall yrkesaktive, næringsstruktur og akademikerandelen med fordelingen på akademiker kategorier.

	Sosiologer				Statsvitere			
	Alt. AI	Alt. BI	Alt. AII	Alt. BII	Alt. AI	Alt. BI	Alt. AII	Alt. BII
Antall i 1970	43	43	43	43	127	127	127	127
Endringer i behovet som følge av endringer i :								
Totalt antall yrkesaktive	2	2	5	5	2	2	15	15
Næringsstrukturen	13	22	13	22	27	48	25	48
Akademikerandelen og fordelingen på akademiker kategorier	247	315	299	378	282	340	365	405
Behov i 1985	305	382	360	448	438	517	532	595

Som tabellen viser vil det ved de valgte forutsetningene være behov for 7-10 ganger så mange sosiologer i 1985 som det faktisk fantes i 1970 og 3-5 ganger så mange statsvitere.

Den alt overveiende delen av endringene i behovet kan tilbakeføres til forutsetningene om at behovet for akademikere generelt vil øke mer enn for andre sysselsatte i de enkelte næringssektorer, og at behovet for sosiologer og statsvitere vil vokse relativt raskere enn akademikerbehovet generelt.

En særlig stor del av behovsendringene skriver seg fra undervisningssektoren og spesielt fra videregående opplæring, hvor fagplaner indikerer en omfattende undervisning i fremtiden på fagområder hvor undervisningstilbudet er relativt lite i dag, og hvor sosiologer og statsvitere har adekvat bakgrunn for å kunne undervise.

BEHOV FRAM TIL 1985 I RELASJON TIL TILGANGEN PÅ NYE KANDIDATER

Vi skal ta opp spørsmålet om hvor mange sosiologer og statsvitere som må uteksamineres gjennomsnittlig pr. år dersom tilgangen skal dekke det anslåtte behovet.

Gjennomsnittsalderen for sosiologene vil være lav i 1985. Vi regner med minimal avgang fra de yrkesaktives rekker fram til dette tidspunktet. Statsviterne er gjennomsnittlig noe eldre enn sosiologene. Enkelte vil også komme opp i pensjonsalderen i perioden fram til 1985. Dette vil imidlertid være så få at vi ser bort fra erstatningsbehovet.

Uteksamineringsbehovet vil derfor bli satt lik utvidelsesbehovet, som er antall kandidater som må uteksamineres for å dekke differansen mellom behovet i 1985 og det faktiske antall yrkesaktive kandidater i 1970.

Sosiologer

Tabell 9 viser gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov i tidsrommet 1970-1985 ved de forutsetninger vi har valgt for utviklingen av behovet.

Tabell 9 Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for sosiologer i perioden 1970-85.

Alternativ	AI/AII	BI/BII
Uteksamineringsbehov	20	25

For alternativ AI og AII som forutsatte en relativt moderat vekst i offentlig konsum, vil det bli et årlig uteksamineringsbehov på 20 kandidater. For alternativ BI og BII som bygger på en noe større vekst i det offentlige konsumet, vil det årlige uteksamineringsbehov bli på 25 kandidater.

Over halvparten av utvidelsesbehovet kan tilbakeføres til undervisningssektoren. I videregående opplæring alene forutsettes det en utvikling som gir et utvidelsesbehov på 2-5 kandidater årlig. I annen ettergyrnasial utdanning blir utvidelsesbehovet 2-4 pr. år, avhengig av hvilke alternative forutsetninger som blir lagt til grunn.

Hvis vi betrakter enkeltfaktorer som vil føre til endringer i behovet, vil endringer som følger av endringer i sysselsettingen og dens fordeling på næringssektorer føre til et årlig utvidelsesbehov på 1-2 kandidater. Resten av utvidelsesbehovet kan tilbakeføres til de valgte forutsetningene om at akademikerandelen i de enkelte sektorer vil endres og at sosiologer vil komme inn i stillinger og yrker hvor de ikke, eller bare i liten grad, var representert i 1970.

Vi vil til slutt sammenholde behovet for sosiologer med forventet tilgang. Tabell 10 viser hvor mange studenter med sosiologi som studiemål som avla mellomfagseksamen i sosiologi i Oslo i tidsrommet 1966-1973. Ca. 40% av studentene som avla mellomfagseksamen i sosiologi oppga at de hadde hovedfagseksamen eller magistergraden i sosiologi som studiemål. Tilsvarende oppgaver har vi ikke for Universitetet i Bergen, men vi har antatt at forholdene er de samme der.

Videre viser tabellen hvor mange sosiologer som har blitt uteksaminert de siste årene.

Tabell 10 Antall studenter med sosiologi hovedfag eller magistergrad som studiemål som har avlagt mellomfagseksamen i sosiologi i Oslo i de enkelte år i tidsrommet 1966-1973.
Anslag på tilsvarende tall for studenter i Bergen.

Studenter med sosiologi mellomfag og sosiologi som studiemål	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Cand.sociol., Oslo	2	5	7	34	32	42	65	68
Mag.art., Oslo	7	3	8	15	20	14	14	15
Anslag cand.polit., Bergen			3	8	10	14	22	20
Sum	9	8	18	57	62	70	101	103
Nyuteksaminerte kandidater i sosiologi	4	5	5	5	21	13	26	34

For å ta hovedfagseksamen må en ha 2.70 eller bedre i karakter til mellomfagseksamen. Av de som har avlagt mellomfagseksamen i sosiologi og som har hovedfagseksamen i sosiologi som studiemål har 93% oppnådd en slik karakter. For å ta magistergraden i sosiologi er det ikke nødvendig med mellomfagseksamen.

Vi anslår på dette grunnlag at det vil bli uteksaminert gjennomsnittlig ca. 60 sosiologer fra universitetene i Oslo og Bergen årlig i perioden 1971-1980.

Sammenlignet med behovet som ikke oversteg 25 pr. år i noe alternativ, vil det altså bli et meget vesentlig overskudd på sosiologer i fremtiden.

Våre anslag på nye kandidater må dessuten bare betraktes som minimumstall. Ca. 60% av de som har mellomfagseksamen i sosiologi har ikke sosiologi som studiemål. Mange av disse vil avslutte studiene som cand.mag. og være konkurrenter til sosiologene i mange stillinger og yrker. Dessuten har vi i tabellen ikke tatt med de som har mellomfagseksamen i sosiologi i Trondheim. Videre inneholder det samfunnsvitenskapelige studiet i Tromsø sosiologiske emner i høy grad, og kandidatene fra dette studiet vil kunne konkurrere med sosiologene.

Dette tyder på at markedet for sosiologer kan komme til å bli meget vanskelig. Det gjenstår å se om de kan innarbeide seg på nye markeder i høyere grad enn vi har funnet å kunne forutsette i denne analysen. Med den oversikten en har i dag, ser det imidlertid ut for at det vil bli mange sosiologer som vil måtte gå inn i stillinger hvor sosiologistudiet ikke er den mest adekvate utdanning.

Statsvitere

Tabell 11 viser gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov i tidsrommet 1970-1985 ved de valgte forutsetningene for utviklingen av behovet.

Tabell 11 Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for statsvitere i perioden 1970-1985.

Alternativ	AI	BI	AII	BII
Uteksamineringsbehov	20	25	25	30

Alternativ B forutsetter her en noe større vekst i det offentlige konsum enn A, og alternativ II forutsetter en større total sysselsetting enn alternativ I. Uteksamineringsbehovet vil bli fra 20 til 30 nye kandidater årlig, avhengig av hvilket alternativ som velges.

Også for statsvitere kan størstedelen av utvidelsesbehovet tilbakeføres til undervisningssektoren. For å fylle de stillingene vi har forutsatt kan besettes av statsvitere i skolene og ved universitetene må det uteksamineres 13-20 statsvitere årlig. Videregående opplæring alene vil kreve 3-9 nye kandidater årlig ved de valgte forutsetningene. I annen ettergymnasial utdanning vil det bli bruk for 2-4 nye statsvitere pr. år, omtrent det samme som for voksenopplæring.

Utenom undervisning er det særlig offentlig forvaltning som vil få et relativt stort utvidelsesbehov, 3-5 statsvitere årlig.

I likhet med hva som var tilfelle for sosiologene, kan utvidelsesbehovet stort sett tilbakeføres til forutsetningen om at statsviterne vil komme inn i yrker og stillinger hvor de bare i liten grad var representert i 1970. Særlig forutsetningene om at det vil bli behov for statsvitere ved undervisningen i videregående opplæring gir store utslag i utvidelsesbehovet.

Tabell 12 viser hvor mange studenter med mellomfagseksamen i statsvitenskap som har oppgitt mag.art. statsvitenskap, statsvitenskap hovedfag eller cand.polit. som studiemål ved Universitetet i Oslo. Ca 40% av de som har avlagt mellomfagseksamen i statsvitenskap har oppgitt en høyere eksamen i statsvitenskap som studiemål. En har antatt at de som har oppgitt cand.polit. som studiemål vil ta statsvitenskap som hovedfag. Tabellen viser også hvor mange som har tatt mellomfagseksamen i sammenlignende politikk i Bergen. En har også her antatt at 40% har en høyere eksamen i statsvitenskap som studiemål.

Tabell 12 Antall studenter som har avlagt mellomfagseksamen i statsvitenskap eller sammenlignende politikk som har oppgitt mag.art. statsvitenskap, statsvitenskap som hovedfag eller cand.polit. som studiemål i Oslo. Anslag på tilsvarende tall for sammenlignende politikk i Bergen.

Studenter med mellomfagseksamen i statsvitenskap og statsvitenskap hovedfag eller magistergrad som studiemål	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
40% av de som har sammenlignende politikk i Bergen			5	5	8	4	4	3
Som studiemål i Oslo :								
Mag.art. statsvitenskap	5	5	3	5	4	2	1	4
Statsvitenskap hovedfag	6	21	31	38	37	40	32	48
Cand. polit.	1	3	5	0	3	2	5	1
Sum	12	29	44	48	52	48	42	56
Nyuteksaminerte kandidater i statsvitenskap	2	17	21	10	12	30	21	21

Også blant studenter med mellomfagseksamen i statsvitenskap er det ca. 7% som ikke har gode nok karakterer til å kunne påbegynne et hovedfagsstudium i statsvitenskap. Selv om disse kan forbedre karakteren ved en senere eksamen, vil vi likevel regne med et visst frafall og anslår at det vil bli uteksaminert ca. 40 statsvitere årlig i perioden 1971-1978.

Statsviterne vil i likhet med sosiologene få konkurranse om stillingene med et ukjent antall cand.mag. i samfunnsvitenskap. Ved Universitetet i Trondheim er det anledning til å ta mellomfagseksamen i samfunnskunnskap hvor en kan velge mellom to varianter, en for sosiologi og en for internasjonal politikk. Fra Tromsø vil det også bli uteksaminert kandidater fra samfunnsvitenskapelig studium med statsvitenskapelige emner i fagkretsen. Tilgangen på statsvitere vil i perioden 1971-1978 altså ligge over det høyeste behovsalternativet. Sannsynligvis vil arbeidsmulighetene likevel bli adskillig bedre enn for sosiologene. Det er imidlertid vanskelig å ha noen mening om hvilken virkning substitusjonseffekten vil ha. Statsviterne konkurrerer ikke bare med de kandidatkategoriene som er nevnt i avsnittet foran, men også med andre, særlig sosiologer i undervisningssektoren og jurister i offentlig forvaltning. Blant sosiologene vil det f.eks. være mange som har statsvitenskap som mellomfag, støttefag eller grunnfag. Vi har tidligere kommet fram til at det kan bli et stort overskudd av sosiologer i framtiden, og sannsynligvis etter hvert også av jurister. Det synes rimelig å anta at disse ved å være først på markedet kan gjøre situasjonen problematisk også for statsviterne.

En vesentlig usikkerhet når det gjelder behovet for sosiologer og statsvitere er hvordan lærersituasjonen kommer til å utvikle seg. Mye av den undervisningen hvor det muligens vil være en fordel med sosiologer og/eller statsvitere som lærere, vil antakelig i nokså høy grad kunne tas hånd om av andre akademikere, f.eks. filologer med sosiologi eller statsvitenskap i fagkretsen.

FAGPEDAGOGER

Innledning

Fagpedagoger er de som har gjennomført et høyere akademisk studium i pedagogikk. Flere ulike embetsstudier gir utdanning som fagpedagog. Med hovedfagseksamen i pedagogikk får en tittelen cand.polit. (tidligere cand. real eller cand. philol.). Videre er kandidater med pedagogisk embetsseksamen (cand.paed.) og med magistergradseksamen i pedagogikk (mag.art.) fagpedagoger.

For å kunne si noe om arbeidsmuligheter/behov for fagpedagoger i løpet av nærmeste 10-års periode, kan vi ta utgangspunkt i de områdene fagpedagogene arbeider innenfor i dag, og også se på innholdet i det pedagogiske studiet. I studiehandbok for det samfunnsvitenskapelige fakultet for Universitetet i Oslo 1974-75 er det som mål for hovedfagsstudiet i pedagogikk bl.a. angitt forberedelse for akademiske yrkesfunksjoner med følgende eksempler :

- a Undervisning i pedagogikk (f.eks. lærerskolen)
- b Rådgivning i folkeskolen, gymnaset og andre videregående skoler
- c Metodisk utviklingsarbeid i tilknytning til de fagområder hvor kandidaten har sin øvrige utdanning
- d Pedagogisk konsulentvirksomhet i skoleverket, voksenopplæring, forlag, presse, kringkasting, yrkesopplæring, etc.
- e Undervisningslederoppgaver i forbindelse med personalopplæring og personalforvaltning i bedriftslivet

Kandidater med hovedfag i pedagogikk vil også som regel ha undervisningskompetanse i to andre fag, slik at disse kandidater også er vel egnet til vanlige undervisningsstillinger i store deler av skoleverket.

I cand.paed.-studiet kan studentene i 4. avdeling velge 3 av følgende 11 spesialområder :

- skolepsykologi
- oppdragelsespsykologi
- rådgivning
- pedagogisk terapi
- undervisningsorganisering
- korreksjonsundervisning
- undervisningsveiledning
- lærestoffstrukturering
- spesialpedagogikk
- skoleledelse
- voksenundervisning

Som generell rettleiding ved valg av spesialområder heter det at man må ta hensyn til at områdene bør ha indre sammenheng og gjensidig støtte hverandre, sett i forhold til den yrkesintensjon vedkommende har.

Magistergradsstudiet er i større grad enn de to andre rettet mot vitenskapelige funksjoner.

Arbeidsmuligheter for fagpedagoger vil variere med type av pedagogisk studium. I siste halvdel av 60-årene og første del av 70-årene hadde over halvparten av de uteksaminerte fagpedagoger hovedfag i pedagogikk, men i de siste årene ser det ut til at andelen med cand.paed.eksamen er økende. Det er utdannet få med magistergrad i pedagogikk de siste årene.

Når vi tar for oss anslag over behovet for fagpedagoger, vil vi foreta analysen sektorvis, og innen hver sektor se på de ulike arbeidsområder.

Yrkesundersøkelsen

NAVFs utredningsinstitutt foretok høsten 1970 en spørreskjemaundersøkelse blant kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. En søkte å kartlegge bl.a. næringssektor og stilling pr. 1. november 1965 og 1970. Resultatene av denne undersøkelsen foreligger i meldingene 1972:6 og 1973:1 fra Utredningsinstituttet.

Av en bestand på 260 fagpedagoger i 1970 var det 241 som mottok NAVFs spørreskjema. Det var 219 som svarte, dvs. 84 prosent av totalbestanden. Av disse fagpedagogene hadde 45 prosent magistergrad, 16 prosent hadde cand. paed.eksamen og 39 prosent hovedfag i pedagogikk.

Tabell 13 viser fagpedagogenes fordeling på næringssektorer i 1965 og 1970.

Fagpedagogenes største arbeidsfelt er skoleverket, der de arbeider i pedagogisk-psykologisk rådgivning, skoleadministrasjon, forskning, undervisning i pedagogikk og i andre undervisningsstillinger.

Tabell 13 Sammenlikning av fagpedagogenes fordeling på næringssektorer i 1965 og 1970¹⁾

Næringssektorer	1965		1970	
	absolutte tall	relative tall	absolutte tall	relative tall
Statsadministrasjonen og Forsvaret	10	7	18	9
Kommuneadministrasjon	12	9	19	9
Skolepsykologkontorer	9	6	17	8
Universitet og høyskoler	27	20	45	21
Lærerskoler	48	35	58	27
Annen undervisning	26	19	47	22
Andre næringssektorer	6	4	8	4
SUM	138	100	212	100

1) Kilde: NAVF's utredningsinstitutt 1973:1 Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.

Fagpedagogenes fordeling på sektorer har vært nokså stabil fra 1965 til 1970. Andelen fagpedagoger i lærerskolene har imidlertid sunket fra 35 prosent i 1965 til 27 prosent i 1970. Det har skjedd en forskyvning, spesielt til sektoren Annen undervisning. Dette kan ha sammenheng med at fagpedagoger uteksaminert etter 1965 har en annen fordeling på eksamens-type enn de som er uteksaminert tidligere. Andelen som tar hovedfag i pedagogikk (cand.polit.) har økt, disse har som regel andre undervisningsfag og synes i høyere grad å gå ut i vanlige undervisningsstillinger i skoleverket. Likevel var lærerskolene den sektor som sysselsatte flest fagpedagoger i 1970. De tre undervisningssektorene sysselsatte til sammen 70 prosent av alle fagpedagogene i 1970.

Arbeidsmarkedsundersøkelsen

For de kandidater som ble uteksaminert fra Universitet og høyskoler i årene 1972 og 1973 har Utredningsinstituttet foretatt arbeidsmarkedsundersøkelser et halvt år etter eksamen for å se hvordan disse kandidater har tilpasset seg arbeidsmarkedet.

Sammenligner vi disse nyuteksaminerte fagpedagogers fordeling på næringssektor med fordelingen av fagpedagoger som var med i yrkesundersøkelsen i 1970, framkommer ganske store forskjeller. Dette gjelder også om vi sammenlikner fagpedagogene fra 1972 og 1973 med de yngste i yrkesundersøkelsen.

Mens bare 10 prosent av kandidatene som var uteksaminert i perioden 1966-69 arbeidet ved skolepsykologkontorer, gjaldt dette 21 prosent av fagpedagogene fra 1972 og 1973. Langt mindre andeler av fagpedagogene fra 1972 og 1973 var ved Universitet og høyskoler og lærerskoler enn av de som var uteksaminert i perioden 1966-69. Et arbeidsområde som overhodet ikke var representert i yrkesundersøkelsen i 1970 var undervisningsledelse og planlegging av voksenopplæring i større bedrifter, mens 10 prosent av kandidatene fra 1972 og 1973 arbeidet med dette.

UNDERVISNING

I 1970 var 70 prosent av fagpedagogene sysselsatt i Universitet og høyskole, Lærerskoler eller Annen undervisning. Av disse tre sektorer var Lærerskolen den største, 27 prosent av fagpedagogene arbeidet her. Omrent like store prosentandeler av fagpedagogene arbeidet i Universitet og høyskoler i 1965 og 1970. I Lærerskolen gikk andelen ned med 8 prosentenheter fra 1965 til 1970, mens andelen i Annen undervisning økte med 3 prosentenheter.

Vanlige lærerskoler :

I 1970 var det 6490 studieplasser ved disse lærerskolene. I Ot.prp. nr. 36 regner Kirke- og undervisningsdepartementet med et behov på 7500 studieplasser i alminnelige lærerskoler når disse blir 3-årige.¹⁾

Det er rimelig å tro at behovet for fagpedagoger ved lærerskolene vil øke. I Ot.prp. nr. 36 (1972-73) heter det bl.a. at "den nye grunnskolen vil utan tvil sette større krav til lærarutdanninga når det gjeld sosialpedagogiske oppgåver". Videre heter det at en utvidelse og omlegging av den pedagogiske utdanningen er den viktigste konsekvens det nye opplegget for grunnskolen får for lærerutdanningen. "Departementet meiner at innenfor den 3-årige utdanninga bør 2 år nyttast til generell lærarutdanning med konsentrasjon om pedagogiske og faglegdidaktiske emne. Pedagogisk teori og praksis bør tilsvare eitt års studium."

1) Ot.prp. nr. 36 (1972-73) Om å fremja ny proposisjon om lov om lærarutdanning.

For 1985 vil vi regne med to alternativer for fagpedagogandel av lærerne. I alternativ I anslår vi at 15 prosent av lærerne vil være fagpedagoger, i alternativ II 25 prosent. Med samme antall studenter pr. lærer som i 1972 og 7500 studieplasser, vil dette føre til henholdsvis 86 og 144 fagpedagoger ved Lærerskolene i 1985.

Faglærerskoler :

I 1970 var det 730 studieplasser ved disse lærerskolene og i 1972 hadde antallet plasser økt til 1170. I Ot.prp. nr. 36 angis ikke noe behov for antall studieplasser ved Faglærerskolene. Vi antar at behovet vil være det faktiske antall plasser i 1972.

Vi regner med et forholdstall på 104 studenter pr. fagpedagog som yrkesundersøkelsen viste i 1970 og samme antall studieplasser som i 1972. Behovet for fagpedagoger vil da bli 10.

Spesiallærerskoler

Spesialpedagogisk utdanning gis for tiden ved følgende institusjoner:

- Statens spesiallærerskole
- linjer i spesialpedagogikk ved enkelte lærerskoler
- Statens kurs i spesialpedagogikk
- ABC-kurs ¹⁾

Den framtidige organisering av denne utdannelsen er noe usikker.

I skoleåret 1973-74 var det 291 studieplasser ved Spesiallærerskolen, og 32 studenter pr. fagpedagog ²⁾. I NOU 1973:15 "Utdanning av spesialpedagoger" går en inn for å øke antall studieplasser ved spesiallærerskoler til 1000-1200 i løpet av de nærmeste to år. Med samme forholdstall mellom studenter og fagpedagoger som i 1973/74 fører det til et behov for 31-38 fagpedagoger i 1985.

1) A, B og C-kursene tilsammen tilsvarer spesiallærerskolens 1. avdeling
2) Norges statskalender 1974

Førskolelærerskoler :

I 1970 var det 480 studieplasser ved disse lærerskolene. I Ot.prp. nr. 36 (1972-73) regner Kirke- og undervisningsdepartementet med et behov på 2250 studieplasser i førskolelærerskoler når disse blir 3-årige ¹⁾. Høsten 1975 skal opptaket til førskolelærerutdanning økes til 900 ²⁾.

I den foreløpig godkjente rammeplanen av 1971 for førskolelærerutdanning utgjorde pedagogiske/psykologiske fag 35 prosent av timetallet ³⁾. Det vil derfor være rimelig å forutsette at 35 prosent av lærerne har psykologisk eller pedagogisk utdanning. I behovsanalysen for psykologer regnet vi med at 10 prosent av lærerne i førskolelærerskolene hadde psykologutdanning og vil derfor forutsette at 25 prosent av lærerne skal være fagpedagoger. Vi forutsetter videre et forholdstall på 13 studenter pr. lærer som var det reelle forholdstall ved lærerskolene i 1972. Behovet for fagpedagoger i førskolelærerskolene vil da bli 43.

Pedagogisk seminar

I 1974 var det i alt 4 fagpedagoger ved Pedagogisk seminar Oslo og Pedagogisk seminar for yrkeslærere. Søknaden til Pedagogisk seminar i Oslo har i de senere år vært så stor at mange søkere må vente på å få plass. Med en sterk utbygging av yrkesrettede skoler er det også rimelig å vente økning av kapasiteten ved Pedagogisk seminar for yrkeslærere. I våre regneeksempler har vi med to alternativ for 1985, 10 og 20.

-
- 1) Ot.prp.nr. 36 (1972-73) Om å fremja ny proposisjon om lov om lærarutdanning.
 - 2) St.prp.nr. 1 (1974-75) Statsbudsjettet Trygdebudsjettet
 - 3) Ot.prp.nr.36 (1972-73) Om å fremja ny proposisjon om lov om lærarutdanning.

Tabell 14 Anslått behov for fagpedagoger ved Lærerskolene i 1985

Skoleslag	Studieplasser				Fagpedagoger	
	Faktisk antall		Behov		Behov	
	1970	1972	Alt.1	Alt.2	Alt.1	Alt.2
Førskolelærerskoler	480	1210	2250	2250	43	43
Alminnelige lærerskoler	6500	6700	7500	7500	86	144
Faglærerskoler	730	1170	1170	1170	10	10
Spesiallærerskoler	240	240	1000	1200	31	38
Pedagogisk seminar					10	20
I alt	7950	9320	11920	12120	180	255

Grunnskolenes ungdomstrinn og Videregående opplæring

I Ungdomsskole og Videregående opplæring kan fagpedagogene arbeide både som lektorer, skoleledere og rådgivere. Av fagpedagoger som arbeidet i undervisningssektoren utenom Universitet og høyskoler og Lærerskoler i 1970, var det i følge yrkesundersøkelsen 65 prosent som arbeidet med undervisning, 30 prosent som arbeidet med rådgivning og 30 prosent med administrativ ledelse. (Summen av dette overstiger 100 fordi de fleste oppga mer enn en arbeidsfunksjon.)

Det er mye som tyder på at antallet fagpedagoger som skolerådgivere vil øke. I yrkesundersøkelsen var 2 prosent av fagpedagogene skolerådgivere i 1965 mens andelen var økt til 7 prosent i 1970. Av kandidater uteksaminert 1966-69 var 12 prosent blitt skolerådgivere.

Fagpedagogene selv viser en økende interesse for skolerådgivning. I E. Befrings undersøkelse¹⁾ oppga vel 17 prosent av pedagogikkstudentene at de hadde planer om å bli rådgivere i ungdomsskole gymnas, etc. Rådgiverstillingene er oftest stillinger hvor det er både rådgivning og undervisning, slik at det spesielt er fagpedagoger med relevante undervisningsfag som vil være aktuelle i disse stillinger.

1) Edvard Befring:

Studium Yrke og Mobilitet. En undersøkning av norske fagpedagoger og pedagogikkstudenter. Universitetsforlaget 1971

Det drives forsøk med rådgivere i gymnaset i Forsøksrådet for skoleverkets regi. Fra flere hold blir nødvendigheten av rådgivning i Videregående opplæring understreket, bl.a. på grunn av de økte valgmuligheter både når det gjelder studieretning og enkeltfag. I lov om Videregående opplæring heter det at departementet skal gi nærmere regler for å fremme sosialpedagogiske tiltak i gymnaset¹⁾. I St.meld. nr. 91 (1969-70) peker en på at en reform av gymnaset vil kreve et godt utbygd rådgivningsapparat²⁾. På denne bakgrunn mener vi det er rimelig å regne med økt behov for skolerådgivere i gymnaset.

Cand.polit.-utdanningen er også egnet for vanlige undervisningsstillinger fordi disse kandidatene har to andre fag ved siden av sitt hovedfag i pedagogikk.

Skoleledelse på ulike nivåer har alltid vært et av fagpedagogenes spesialområder. De vil fortsatt finnes som skoleledere både ved grunnskolen ungdomstrinn og ved videregående skoler.

I 1970 var det ca. 150 250 elever i ungdomsskolen og 77 000 lever i realskoler og gymnas. Tilsammen var det 227 200 elever i disse skoleslag. Samtidig var det ca. 16 620 lærere sysselsatt i ungdomsskoler, realskoler og gymnas, dette tilsvarer et forholdstall på ca. 14 elever pr. lærer. Fagpedagogene utgjorde i 1970 0.3 prosent av lærerne i disse skoleslag. Forutsetter vi at 99 prosent av 13-15 åringene skal gå i ungdomsskolen (det forutsettes at en prosent av årskullene vil være i spesialskole), vil det føre til et elevtall i 1985 som varierer mellom 193 500 og 185 000, avhengig av om vi legger høyeste eller laveste fødselsprognose³⁾ til grunn. For den videregående opplæring, som i første rekke skal være et tilbud til årsklassene 16-18 år, regner vi også med to alternativer : 183 000 og 198 000 elevplasser. Departementet regner med å bygge ut til 183 000 elevplasser i slutten av 70-årene. Dette tallet forutsettes da å dekke tre fulle årskull 16-17 og 18-åringer⁴⁾. Alternativ II, 198 000 elevplasser svarer til nok plasser til alle 16-17 og 18-åringer i 1985. Dette alternativet betyr ikke nødvendigvis at alle vil benytte seg av tilbud om 3-årig skolegang utover grunnskolen, men at noen vil kunne trenge mer enn 3 år.

1) Besl. L.nr. 50. Besl. O.nr. 51

2) St.meld. nr. 9 (1969-70). Om reform av gymnaset og forsøk med utbygging av det videregående skoleverk.

3) SSB. Framskrivning av folkemengden 1972-2000.

4) NAVF's utredningsinstitutt: Arbeidsmuligheter for kandidater med juridisk og samfunnsvitenskapelig utdanning. Del II

Alternativ I forutsetter samme antall elever pr. lærer som i 1970 og like stor andel av lærere som er fagpedagoger som det var i 1970. Disse forutsetninger fører til behov for fagpedagoger som varierer mellom 79 og 84, avhengig av hvilke elevtall vi kombinerer.

Det er imidlertid rimelig å vente at antall fagpedagoger i skolen vil øke både på grunn av at større andel av de pedagogiske rådgiverne vil være fagpedagoger og fordi den samfunnsfaglige studieretning vel også vil tiltrekke flere fagpedagoger. Alternativ II forutsetter derfor at 1 prosent av lærerne vil være fagpedagoger. Dette vil føre til 280 fagpedagoger i det høyeste alternativet og 263 i det laveste for elevtall.

Tabell 15 Anslått behov for fagpedagoger i ungdomsskole og videregående opplæring i 1985.

Antall elevplasser	Antall 1970	Anslått behov i 1985							
Antall elevplasser	227 200	368 000		376 500		383 000		391 500	
Andel fagpedagoger	0,3	0,3%	1%	0,3%	1%	0,3%	1%	0,3%	1%
Antall fagpedagoger	40	79	263	81	269	82	274	84	280

Universitet og høyskoler

I tillegg til å utdanne fagpedagoger, gir universitetet også undervisning til studenter som ønsker pedagogikk grunnfag eller mellomfag i sin fagkrets. I årene 1970-1973 var det bare ca. 50 prosent av de studenter som tok mellomfag i pedagogikk ved Universitetet i Oslo som hadde hovedfag eller embetseksamen i pedagogikk som studiemål. En analyse over behovet for lærere i det pedagogiske studium ved Universitet og høyskoler, kan derfor også av denne grunn ikke utelukkende bygges på antatt etterspørsel etter kandidater.

Våre regneeksempler over behovet for fagpedagoger ved Universitet og høgskoler er bygget på følgende forutsetninger ¹⁾.

Studenttall

Alternativ I: 50 000 studenter og samme fordeling på studier som i 1973 .

Alternativ II: 60 000 studenter og samme fordeling på studier som i 1973.

Lærertall

Samme forholdstall mellom studenter og lærere som i 1972.

Alternativ I vil føre til behov for 76 fagpedagoger i 1985, alternativ II til 91. I 1972 var antallet 58.

Annen ettergymnasial utdanning

Annen ettergymnasial utdanning omfatter i tillegg til lærerskoler, som er nevnt tidligere, bl.a. distriktshøgskoler, tekniske skoler, sosialskoler og videregående økonomisk-administrative skoler.

Det totale elevtall ved disse skoler (eksklusive lærerskolene) var i 1970 ca. 11.500. I våre regneeksempler har vi bygget på følgende forutsetninger ¹⁾.

Studenttall i 1985

Alternativ I 18.000 studenter i offentlige ettergymnasiale skoler og
 4.000 i private. (I alt vil det når studenter ved lærerskolene er medregnet være 30.000 studenter ved offentlige ettergymnasiale skoler.)

Alternativ II 28.000 studenter i offentlige ettergymnasiale skoler og
 4.000 i private. (I alt vil det i dette alternativ være 40.000 studenter ved offentlige ettergymnasiale skoler).

1) For en nærmere begrunnelse for de ulike alternativ, se kapittel om sosiologer og statsvitere ved Universitet og høgskoler og i Annen ettergymnasial utdanning.

Lærertall

- Alternativ I Det forutsettes samme forholdstall mellom studenter og lærerårsverk i 1985 som i 1971, dvs. 11.6.
- Alternativ II Det forutsettes et forholdstall mellom studenter og lærerårsverk på 9.3 i 1985, en reduksjon på 20% fra 1971.

Fordeling på utdanningskategori

- Alternativ I Det forutsettes at like stor andel av lærerne skal være fagpedagoger i 1985 som det var ved distriktshøgskolene i 1973, dvs. 6%.
- Alternativ II Det forutsettes samme fordeling på studier i 1985 som ved universitetets åpne studier og Norges Handelshøyskole i 1973, dvs. 4.9% av studentene antas å være pedagogikkstudenter.¹⁾

Disse ulike alternativer kan kombineres på 8 forskjellige måter slik at vi får 8 ulike anslag for behovet for fagpedagoger i 1985.

Tabell 16 Alternative anslag for behov for fagpedagoger i annen ettergymnasial utdanning i 1985.

Antall studenter	Alternativ I 10.500				Alternativ II 20.500			
	11.6		9.3		11.6		9.3	
Studenter pr. lærer	11.6		9.3		11.6		9.3	
Fordeling på utdanningskategori	Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II
Antall fagpedagoger	54	44	68	55	106	87	132	108

Forskjellen mellom elevtall i 1970 og anslag for 1985, antar vi stort sett vil skyldes økt elevtall ved distriktshøgskolene. Alternativ I tilsvarer ca 10.500 elever ved distriktshøgskolene, alternativ II 20.500. I disse regneeksemplene vil vi bare regne med behov for fagpedagoger ved distriktshøgskolen.

¹⁾ NAVF's utredningsinstitutt: 1974:2 Norske studenter og kandidater ved innenlandske og utenlandske læresteder.

Voksenundervisning

Etter hvert som voksenundervisningen utbygges, er det rimelig å vente at et økende antall fagpedagoger vil ha sin arbeidsplass på dette området. I cand.paed-studiet kan voksenundervisning velges som et spesialområde og voksenopplæring er nevnt som en mulig yrkesfunksjon for kandidater med hovedfag i pedagogikk. (Se side 39.)

I våre regneeksempler over behovet for fagpedagoger i voksenundervisning vil vi legge samme forutsetninger til grunn som i kapitlet om statsvitere og sosiologer i voksenundervisning. (Se side 24.)

I alternativ I regner vi med at voksenopplæring vil finne sted i de videregående skoler, og at etterutdanning ved de ulike læresteder for ettergymnasial utdanning finner sted innenfor rammen av de elevtall vi har regnet med. Dette vil føre til 10 eller 33 fagpedagoger i voksenundervisning, avhengig av hvor stor andel av lærerne vi antar er fagpedagoger. (Se avsnitt om Grunnskolens ungdomstrinn og Videregående opplæring.)

I alternativ II regner vi med samme antall fagpedagoger i voksenundervisning i videregående skoler, men utvidet antall elevplasser for etterutdanning ved ettergymnasiale læresteder. Dette vil føre til behov for 47 fagpedagoger i det laveste alternativet og 89 i det høyeste.

Annen undervisning

I følge yrkesundersøkelsen var fagpedagogene foruten det som er nevnt tidligere, også representert i folkehøgskoler og spesialskoler i 1970. I alt var det 13 fagpedagoger i disse skoleslag.

Folkehøgskolen skal gi voksen ungdom videre almenntdanning. Skolene er pensumfrie og eksamensfrie. Psykologi og samfunnsfag inngår ved mange skoler som kjernefag.

I våre regneeksempler vil vi bruke to alternativer for 1985 for fagpedagoger ved disse skoleslag ; 20 og 30.

DEN PEDAGOGISK-PSYKOLOGISKE RÅDGIVNINGSTJENESTE

Kandidater med cand.paed.-eksamen likestilles med psykologer i arbeid i den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjeneste, mens kandidater med mag.art.-eksamen kan bli godkjent under visse betingelser.

I yrkesundersøkelsen var 8 prosent av alle fagpedagogene som var i virksomhet i 1970 i den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjeneste. Beregnet på grunnlag av yrkesundersøkelsen finner vi at ca. 21 fagpedagoger hadde slikt arbeid i 1970. I E. Befrings undersøkelse av norske fagpedagoger og pedagogikkstudenter var det 25 personer, dvs. 10 prosent, som var ansatt i pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste¹⁾.

Pr. 1.6.1970 var det opprettet 168 stillinger for fagpedagoger og psykologer og 133 av disse var besatt²⁾. Av disse var i følge yrkesundersøkelsen 21 stillinger eller 16 prosent besatt av fagpedagoger, ca. 1/3 var cand.paed., 1/3 magister i pedagogikk og 1/3 hadde hovedfag i pedagogikk. 1. januar 1974 var 88 prosent av stillingene besatt, og ca. 20 prosent av stillingene var besatt av fagpedagoger³⁾.

De siste årene har 20-25 prosent av stillingene for fagpedagoger og psykologer stått ubesatt⁴⁾. Derfor synes det ikke som det har vært særlig konkurranse om stillingene mellom psykologer og fagpedagoger. Et slikt konkurranseforhold kan en ikke utelukke i framtida. Om fagpedagogenes del av stillingene da eventuelt vil endres, og i hvilken retning, er det vanskelig å si noe om. Mye vil avhenge av tilgangen av de ulike kategorier.

I behovsanalysen for psykologer har vi anslått behovet for stillinger for fagpedagoger og psykologer i noen regneeksempler. Her vil vi forutsette at 20 prosent av stillingene vil bli besatt av fagpedagoger i tiden framover.

Behovet for fagpedagoger i den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjeneste vil bl.a. variere med totalt behov for fagpedagoger og psykologer slik dette framkom i våre regneeksempler. En nærmere begrunnelse for de enkelte regneeksempler er gitt i meldingen om behovet for psykologer⁵⁾.

1) E. Befring: Studium, yrke og mobilitet. Universitetsforlaget 1971.

2) Norsk skole nr. 5-1972.

3) Skolepsykologi nr. 4-1974.

4) Norsk skole nr. 5-1972.

5) NAVF's utredningsinstitutt 1974:3. Behovet for psykologer fram til 1985.

Regneeksempel 1

I dette eksemplet forutsettes at den pedagogisk-psykologiske rådgivnings-tjeneste skal omfatte all ungdom mellom 7 og 18 år. Behovet for stillinger for fagpedagoger og psykologer i denne tjenesten settes til 1 pr. 3000 barn. Det forutsettes at 20 prosent av stillingene vil besettes av fagpedagoger. Alternativ I og II er henholdsvis høyeste og laveste fødselsprognose fra SSB: Framskrivning av folkemengden 1972-2000.

At det skal gis tilbud om tre års skolegang etter grunnskolen til alle, vil neppe føre til at alle benytter seg av tilbudet. Departementet mener i Ot.prp. nr. 18 (1973-74) at på den annen side må en vente at noen vil gå mer enn tre år, slik at det må regnes med tre fulle årskull.

Tabell 17 Behov for fagpedagoger i den pedagogisk-psykologiske rådgivnings-tjeneste i 1985 etter forholdstallet 3000 elever pr. fagpedagog eller psykolog^{x)}.

	Faktisk antall 1970	Anslått behov 1985	
		Alt. I	Alt. II
Antall stillinger	133	275	240
Antall fagpedagoger	21	55	50

x) Behovsanalyse for psykologer, tabell 25.

Regneeksempel 2

Vi bygger på de samme forutsetninger som i regneeksempel 1, men forutsetter at det skal være en skolepsykologstilling pr. 1500 elever.

Tabell 18 Behov for fagpedagoger i den pedagogisk-psykologiske rådgivnings-tjeneste i 1985 etter forholdstallet 1500 elever pr. stilling for fagpedagog eller psykolog^{x)}.

	Faktisk antall 1970	Anslått behov 1985	
		Alt. I	Alt. II
Antall stillinger	133	550	480
Antall fagpedagoger	21	110	95

x) Behovsanalyse for psykologer, tabell 26.

FORSKNINGSINSTITUTTER

I 1972 var det i følge NAVF's utredningsinstitutt's register over forskerpersonale, 5 fagpedagoger ved forskningsinstitutter. Fagpedagogene er altså forholdsvis dårlig representert i forskning utenfor Universitet og høyskoler sammenlignet med andre kandidatgrupper med samfunnsvitenskapelig utdanning.

Den anvendte samfunnsvitenskapelige forskning vil sannsynligvis vokse i årene fremover, bl.a. som følge av økt tilgang på prosjektmidler og oppdrag over departementenes budsjetter, selv om disse midler hittil i stor grad har gått til universitetene.

De nye planer i skolen, både i grunnskolen, videregående skoler og voksenopplæring vil muligens føre til økte bevilgninger til skoleforskning.

I våre regneeksempler vil vi derfor ta med to alternative behovstall for fagpedagoger i forskningsinstitutter i 1985: 10 og 20.

OFFENTLIG FORVALTNING

Denne sektor omfatter sentraladministrasjon, den sivile ytre etat, forsvaret og kommuneadministrasjonen. I 1970 arbeidet 44 fagpedagoger i denne sektor, 17 prosent av hele bestanden. De aller fleste fagpedagoger i sentral statlig administrasjon arbeidet i Forsøksrådet for skoleverket og andre sakkyndige råd. I alt var det 12 fagpedagoger i sentraladministrasjonen i 1970. Fra 1965 til 1970 økte antallet fra 5 til 12. For 1985 vil vi anslå 20 fagpedagoger i sentral statlig administrasjon.

Av de fagpedagoger som var ansatt i lokal statlig administrasjon, arbeidet de fleste ved skoledirektørkontorer, enten som skoledirektører eller som pedagogiske konsulenter.

I følge lov om grunnskolen skal det være et skoledirektørkontor i hvert fylke. I våre regneeksempler vil vi regne med 1 fagpedagog tilknyttet hvert skoledirektørkontor.

Kommuneadministrasjonen sysselsatte 9 prosent av fagpedagogene i 1970. Vel halvparten av disse fagpedagogene var skolesjefer, de andre var pedagogiske konsulenter og sekretærer. I følge lov om grunnskolen skal det i hver kommune være en skolesjef. Når forholdene ligger til rette for det, kan to eller flere kommuner ha en skolesjef sammen. I Reglement og instruks for grunnskolen¹⁾ heter det bl.a. i normalinstruks for skolesjef :

1) Føresegn m.v. for grunnskolen. Kyrkje- og undervisningsdepartementet 1974.

"Skolesjefen er under skolestyret, den daglige administrative og pedagogiske leiar av skoleverket i kommunen.

Skolesjefen har på vegne av skolestyret m.a. til oppgåve : å leie det pedagogiske utviklingsarbeidet, den pedagogiske rettleiings-teneste og den pedagogisk-psykologiske tenesta i kommunen etter retningslinjer som skolestyret gjev."

I 1970 var 18 fagpedagoger skolesjefer. En lav prosentandel av skolesjefstillingene var altså besatt av fagpedagoger. Siden administrasjon av skolen på ulike nivåer er en av fagpedagogenes tradisjonelle yrkesområder, vil det være rimelig om denne andelen økte. I våre regneeksempler har vi anslått 50 fagpedagoger som skolesjefer og pedagogiske konsulenter og sekretærer i kommuneadministrasjon i 1985.

ANDRE SEKTORER

I 1970 var det i følge yrkesundersøkelsen 6 fagpedagoger som arbeidet i andre sektorer enn de som er nevnt foran. Disse 6 var i NRK og Helsevesen. Av de kandidater som var uteksaminert i årene 1972 og 1973 var det ca. 10 prosent som var undervisningsledere/planleggere av undervisning i større bedrifter og organisasjoner et halvt år etter eksamen.

Det er spesielt større bedrifter med mange ansatte som vil ansette personer som har som oppgave å organisere undervisning for personalet.

I 1963 var det i sektorene Industri og Bergverk, Varehandel og Bygg og anlegg 79 bedrifter med over 500 ansatte. I 1973 var tallet på bedrifter med over 500 ansatte i de samme sektorer steget til 104¹⁾. Denne tendensen til at bedrifter blir stadig større har vi forutsatt vil fortsette. Ikke alle bedrifter med over 500 ansatte vil ha egne undervisningsledere, men i mange tilfeller vil også større bedrifter med under 500 ansatte ha egne undervisningsledere/undervisningskonsulenter, uten at alle disse nødvendigvis må være fagpedagoger. I våre regneeksempler vil vi regne med at 50 fagpedagoger vil være sysselsatt i denne type virksomhet i 1985.

KONKLUSJON

Vi vil i dette kapittel se på de ulike alternativer for totalt behov for fagpedagoger i 1985 og sammenligne dette med ulike alternativer for tilgang. I tabell 27 nedenfor har vi kombinert de laveste og de høyeste anslagene for hver sektor. Dette gir behovstall på henholdsvis 600 og 1.150 fagpedagoger i 1985. Det kan lages alternative kombinasjoner hvor anslagene vil ligge mellom disse yttergrenser.

1) Opplysninger fra Bedriftsregistret i Statistisk Sentralbyrå.

Den store differansen mellom høyeste og laveste alternativ, skyldes i første rekke ulike forutsetninger om fagpedagogandeler i ungdomsskoler og videregående skoler og om omfanget av annen ettergymnasial utdanning, voksenopplæring og etterutdanning.

Tabell 19 Antall fagpedagoger fordelt på næringssektor i 1970 og anslått behov i 1985.

Næringssektor	1970	1985	
		"lavt"	"høyt"
Lærerskoler	68	180	255
Ungdomsskoler og videregående skoler	40	80	280
Universitet og høyskoler	53	75	90
Annen ettergymnasial utdanning	2	45	130
Voksenopplæring	0	10	90
Annen undervisning	13	20	30
Pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste	21	50	110
Forskningsinstitutter	5	10	20
Offentlig forvaltning	44	90	90
Andre sektorer	6	50	50
SUM	252	610	1145

Bestanden av fagpedagoger var i 1970 ca. 260. Av disse vil 200 fremdeles være i yrkesaktiv alder i 1985. Fra 1985 til 1995 vil avgangen av fagpedagoger på grunn av slder, være ca. 10 pr. år.

Vårt laveste behovsanslag, 600 fagpedagoger i 1985, medfører årlige uteksamineringsbehov på vel 25-30 i perioden 1970-1985, det høyeste anslag medfører årlige uteksamineringsbehov på 60-65 i samme periode. Mellom disse ytterpunkter kan vi få en rekke andre behovstall avhengig av hvilke alternativer i de ulike sektorer vi kombinerer.

Tabell 20 viser hvor mange studenter som tok mellomfag i pedagogikk ved Universitetet i Oslo i perioden 1966-73 de enkelte år, og hvor mange av disse som hadde som studiemål å bli fagpedagoger.

Det er også anledning til å ta hovedfag i pedagogikk ved Universitetet i Trondheim. Høsten 1973 holdt 54 studenter på med hovedfag i pedagogikk i Trondheim.

I perioden 1970-73 ble det uteksaminert 139 fagpedagoger, gjennomsnittlig 35 pr. år. Vi har anslått at det i perioden 1974-80 vil utdannes gjennomsnittlig 60 fagpedagoger pr. år, det vil si ca. 50 pr. år i gjennomsnitt i hele perioden 1970-80.

Tabell 20 Antall studenter som har avlagt mellomfagseksamen i pedagogikk i perioden 1966-73 ved Universitetet i Oslo og hvor mange av dem som har som studiemål å bli fagpedagoger.

År for eksamen	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Studenter som tok mellomfag i pedagogikk	89	67	81	101	130	134	138	190
Herav med ped. hovedfag, cand. paed.edsamen eller magistergrad i pedagogikk som studiemål	14	18	36	57	74	74	67	98
Uteksaminerte fagpedagoger	21	29	24	30	21	43	36	39

Kilde: Studentstatistikk fra ADB-avdelingen, Universitetet i Oslo

Kandidatstatistikk fra Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo

Hvor mange fagpedagoger som vil utdannes pr. år etter 1980 er det enda mer usikkert å si noe om, men det er grunn til å tro at antallet vil stige, både fordi antall studenter som tok mellomfagseksamen i pedagogikk ved Universitetet i Oslo steg sterkt i 1973 og våren 1974, og fordi hovedfagsstudiet ved Universitetet i Trondheim er relativt nytt og fremdeles i en oppbyggingsfase.

Sammenligner vi dette med behovstallene vi tidligere har kommet fram til, ser vi at en tilgang på 50 fagpedagoger pr. år i hele perioden 1970-1985 vil ligge i underkant av vårt høyeste behovsanslag på 60-65 kandidater pr. år, men godt over det laveste på 25-30 pr. år. Det er sannsynlig at også fagpedagogene etter hvert vil merke visse vanskeligheter på arbeidsmarkedet.

SUMMARY IN ENGLISH

This report presents an analysis of labour market opportunities for graduates in sociology, political science and pedagogy in the period up to 1985.

The analysis is based on various surveys carried out at (and published by) the Institute for Studies in Research and Higher Education¹⁾, as well as information from official statistics, official reports, memoranda, etc.

Regarding the educationist²⁾, possible future fields of work have been used as a starting point, and in connection with this certain standards, such as the number of pupils per educationist in schools, have been taken into account.

As to sociologists and political scientists who will work in the field of education in the future, the same aspects as in the case of graduates in pedagogy have been taken into account. In addition, four demand alternatives, based on different assumptions about future employment in the various fields of economic activity, have been worked out.

Estimates on future employment opportunities for the various categories of university graduates will always be very uncertain. Sociologists in particular, but also political scientists, are still in an introductory phase on the labour market in Norway - a fact that only augments the uncertainty.

The fact that the occupational structure for sociologists and political scientists was quite different for those who participated in the investigation in 1970 compared to those who graduated in the years 1972 and 1973, exactly illustrates that these categories of graduates are now introduced into new fields of work.

Sociologists.

In 1970 there were 40 - 50 sociologists in Norway with their degree from a Norwegian university. Our estimates indicate a demand for sociologists varying between 300 and 450 in 1985. According to the lowest alternative the demand for sociologists in 1985 will be seven times higher than the actual number in 1970 and ten times higher in the highest alternative. The fields of government

1) Graduates in Psychology, Pedagogy, Political Science, Sociology and Ethnography in Norway. Distribution among Occupations and Economic Sectors. (Institute for Studies in Research and Higher Education 1973:1)

2) University graduate with a higher degree in pedagogy

administration and secondary education may in particular offer added job opportunities for sociologists. If institutions outside universities increase their research commitment significantly in the future, this also might entail increased job opportunities for sociologists.

Because the Norwegian sociologists still are so young that none of them will reach retirement age in the course of the forecast period, the replacement demand has been neglected. In order to meet with estimated demand, 20 - 25 sociologist, depending on alternative, must graduate annually throughout the period.

In the years 1971 - 1973 averagely about 25 sociologist graduated yearly. With the number of students who have passed the lower degree in sociology and who have expressed that they intend to take the higher degree, it is reasonable to assume that an increasing number will graduate in the nearest years to come, approximately 60 per year in the period 1971 - 1980.

These estimates indicate that sociologist will get difficulties in finding jobs - even if the highest demand estimates will prove correct. However, the sociologist profession is still in an introductory phase in Norway, and it remains to be seen whether the graduates are able to establish themselves with in new fields to a greater extent than has been predicted in this analysis. With present trends, it is likely, however, that many sociologists will have to accept jobs that are not "tailor-made" for their education.

Political scientists.

In 1970 there were about 125 economically active political scientists in Norway. The estimates in the present analysis indicate a demand in 1985 varying between 450 and 600, depending on alternative. The demand for political scientists in 1985 thus will be three to four times higher than the actual number in 1970 in the lowest alternative and about five times higher in the highest. As in the case of the sociologists the most obvious future work opportunities are in government administration, secondary education and in research activities.

For political scientists as well as for sociologists the replacement demand is considered negligible. In order to meet with the demand estimated in this analysis, 20 - 30 political scientists should graduate yearly in the period 1971 - 1985, depending on alternative.

Estimates based on the number of students presently studying political science indicate that in the years 1971 - 1980 averagely 40 political scientists will graduate yearly. This is somewhat more than the estimated demand. The possibilities of finding adequate jobs will, however, probably be better for political scientists than for sociologists. The political scientists compete with sociologists and graduates in The Arts for jobs in the field of education and with jurists in government administration. Consequently a surplus of other categories of university graduates - which is quite likely to occur - may entail greater difficulties for political scientists on the future labour market, than an isolated analysis may indicate. Moreover, this analysis does not consider the increasing number of social scientists with a lower degree, or to what extent these will compete for the same jobs as those with a higher degree. The above estimates on the number of students that will graduate in sociology and political science must be regarded as a minimum.

Educationists.

In 1970 there were approximately 260 educationists in Norway - who had graduated in Norway before January 1970. Approximately 200 of these will still be economically active in 1985. The estimated demand for educationists in 1985 in this analysis will vary between 600 and 1150, depending on alternative assumptions on how great a proportion of the teachers at various schools will be of this category and about the development of adult education in the future. The lowest demand alternative entails an average of 25-30 new graduates in pedagogy annually up to 1985, whereas, according to the highest alternative averagely 60-65 students must graduate annually. In the period 1970-1973 the number that graduated in pedagogy was approximately 35 per year.

Estimates based on the number of students presently studying pedagogy indicate that in the years 1970 - 1980 the yearly average of new graduates in pedagogy will amount to 50.

If the demand or labour market opportunities will be in accordance with the lowest alternative in this analysis, the graduates in pedagogy will meet with certain difficulties in finding adequate jobs in the course of the next years. A development in accordance with the highest alternative, will lead to a balanced situation.

Compared to the present situation, it seems reasonable, however, to assume a more competitive situation on the labour market even for educationists.